

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΒΙΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,
ΚΥΚΛΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**

**Πολιτική και Βιωσιμότητα: Ο Ρόλος των Διεθνών
Οργανισμών στη Διαμόρφωση Πολιτικών για τη
Βιώσιμη Ανάπτυξη**

ΜΑΤΣΑΓΓΟΥ ΜΑΡΙΑ

Πειραιάς, Δεκέμβριος, 2025

UNIVERSITY OF PIRAEUS
SCHOOL OF ECONOMICS, BUSINESS AND INTERNATIONAL STUDIES
DEPARTMENT OF ECONOMICS

**MSc. in Bioeconomy, Circular Economy & Sustainable
Development**

**Politics and Sustainability: The Role of International Organizations in
Shaping Policies for Sustainable Development**

MATSANGOU MARIA

Piraeus, Greece, December 2025

Το έργο που εκπονήθηκε έχει γραφτεί από εμένα αποκλειστικά στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του διπλώματός μου.

Πολιτική και Βιωσιμότητα: Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στη Διαμόρφωση Πολιτικών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την εξέλιξη και εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης ως κεντρικού πλαισίου παγκόσμιας διακυβέρνησης, εστιάζοντας στον καθοριστικό ρόλο των διεθνών οργανισμών στην προώθηση της Ατζέντας 2030 και των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). Βασισμένη στον ορισμό της Επιτροπής Brundtland του 1987, η βιώσιμη ανάπτυξη ενσωματώνει τρεις αλληλένδετους πυλώνες: την οικονομική ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική προστασία, με στόχο την κάλυψη των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες.

Η ανάλυση παρακολουθεί τη θεωρητική θεμελίωση και ιστορική εξέλιξη της βιώσιμης ανάπτυξης, από τη Διάσκεψη του Ρίο (1992) μέχρι την υιοθέτηση των SDGs (2015), αναδεικνύοντας τη μετάβαση από τη διακυβέρνηση μέσω κανόνων στη διακυβέρνηση μέσω στόχων. Η μετατόπιση αυτή υπογραμμίζει τη συμμετοχή πολλαπλών φορέων, τη διατομεακή συνοχή και τους προσαρμοστικούς μηχανισμούς διακυβέρνησης που γεφυρώνουν το τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι οργανισμοί γεφύρωσης αναδεικνύονται ως βασικοί διαμεσολαβητές, διευκολύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, επιχειρήσεων, κοινωνίας των πολιτών και επιστημονικών κοινοτήτων.

Διεθνείς οργανισμοί, ιδιαίτερα η Παγκόσμια Τράπεζα και οργανισμοί του ΟΗΕ, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο μέσω της χρηματοδότησης βιώσιμων υποδομών, της προώθησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της υποστήριξης κλιματικής ανθεκτικότητας και της ενίσχυσης διεθνούς συνεργασίας. Η διπλωματική αξιολογεί κριτικά τη βιβλιογραφία ως προς την παγκόσμια πρόοδο επίτευξης των στόχων, αποκαλύπτοντας ότι μόνο το 35% των στόχων βρίσκεται σε τροχιά επίτευξης έως το 2030, ενώ το 48% προοδεύει αργά και το 18% έχει υποχωρήσει κάτω από τα επίπεδα του 2015. Επίμονες προκλήσεις περιλαμβάνουν την ακραία φτώχεια (808 εκατομμύρια άνθρωποι), την επισιτιστική ανασφάλεια (2,3 δισεκατομμύρια), την κλιματική κρίση, την απώλεια βιοποικιλότητας και τις διευρυνόμενες ανισότητες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί παράδειγμα περιφερειακής ηγεσίας, διατηρώντας την υψηλότερη παγκόσμια επίδοση στους SDGs μέσω θεσμικών πλαισίων όπως το European

Green Deal, που στοχεύει στην κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Ωστόσο, η πρόοδος έχει επιβραδυνθεί, ιδιαίτερα στις περιβαλλοντικές διαστάσεις (ποιότητα νερού, θαλάσσια ζωή, χερσαία οικοσυστήματα) και στους δείκτες κοινωνικής συνοχής. Οι εσωτερικές ανισότητες της ΕΕ και οι αρνητικές διεθνείς επιπτώσεις μέσω μη βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης υπογραμμίζουν την ανάγκη για συστημικό μετασχηματισμό.

Η διπλωματική καταλήγει ότι η επίτευξη της Ατζέντας 2030 απαιτεί επείγουσα πολιτική βούληση, μεταρρύθμιση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, κλιμακωτές επενδύσεις (800 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως μόνο για την Ευρώπη), ενισχυμένη πολυμερή συνεργασία και βαθύτερη ενσωμάτωση των αρχών βιωσιμότητας σε όλους τους τομείς πολιτικής. Η τελευταία πενταετία αντιπροσωπεύει κρίσιμη καμπή για τη μετατροπή των δεσμεύσεων σε απτές δράσεις που διασφαλίζουν την ευημερία, τη δικαιοσύνη και την πλανητική υγεία για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές.

Abstract

This study examines the evolution and implementation of sustainable development as a central framework for global governance, focusing on the critical role of international organizations in advancing the 2030 Agenda and its 17 Sustainable Development Goals (SDGs). Starting from Brundtland's 1987 definition, sustainable development integrates three interdependent pillars: economic prosperity, social equity, and environmental protection, aiming to meet present needs without compromising future generations' ability to meet their own.

The analysis traces the theoretical foundation and historical development of sustainable development, from the Rio Conference (1992) to the adoption of the SDGs (2015), highlighting the shift from rule-based governance to goal-oriented strategies. This transition emphasizes multi-stakeholder participation, cross-sectoral coherence, and adaptive governance mechanisms that bridge local, national, and international levels. Bridging organizations emerge as essential intermediaries, facilitating collaboration among governments, businesses, civil society, and scientific communities.

International organizations, particularly the World Bank and United Nations agencies, play pivotal roles through financing sustainable infrastructure, promoting renewable energy, supporting climate resilience, and fostering international cooperation. The study critically evaluates global progress toward the SDGs, revealing that only 35% of targets are on track for 2030 achievement, with 48% progressing slowly and 18% regressing below 2015 baselines. Persistent challenges include extreme poverty (808 million people), food insecurity (2.3 billion), climate crisis escalation, biodiversity loss, and widening inequalities.

The European Union exemplifies regional leadership, maintaining the highest global SDG performance through institutional frameworks like the European Green Deal, which targets climate neutrality by 2050. However, progress has decelerated, particularly in environmental dimensions (water quality, marine life, terrestrial ecosystems) and social cohesion indicators. The EU's internal inequalities and negative international spillover effects through unsustainable consumption patterns underscore the need for systemic transformation.

The study concludes that achieving the 2030 Agenda requires urgent political will, reformed international financial architecture, scaled investments (€800 billion annually for Europe alone), strengthened multilateral cooperation, and deeper integration of sustainability principles across all policy domains. The final five years represent a critical juncture for

transforming commitments into tangible actions that ensure prosperity, justice, and planetary health for current and future generations.

Περιεχόμενα

Κατάλογος Εικόνων	8
Κατάλογος Ακρονύμων.....	8
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	9
1.1 Σημασία της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	9
Κεφάλαιο 2: Βιώσιμη Ανάπτυξη, Θεωρητική Υπόσταση και Εξέλιξη.....	12
2.1 Ορισμός και Ιστορική Ανάπτυξη του Όρου "Βιώσιμη Ανάπτυξη"	12
2.2 Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs).....	13
2.2.1 Ανάλυση των Στόχων	14
2.3 Σύνδεση της Βιώσιμης Ανάπτυξης με την Κοινωνική και Οικονομική Ανάπτυξη	18
Κεφάλαιο 3. Η Επίδραση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση	20
3.1 Από τους Κανόνες στους Στόχους: Νέες Στρατηγικές Διακυβέρνησης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	21
3.2 Μοντέλα Διακυβέρνησης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	23
3.3 Οι Οργανισμοί Γεφύρωσης στη Διαδικασία Βιώσιμης Ανάπτυξης	25
3.4 Συγκριτική Ανάλυση των Θεωρητικών Προσεγγίσεων για την Ανάλυση της Διακυβέρνησης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	27
Κεφάλαιο 4. Διεθνείς Οργανισμοί και Ηγεσία στην Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	29
4.1 Η Παγκόσμια Τράπεζα και η Χρηματοδότηση Βιώσιμων Έργων	29
4.1.1 Η Χρηματοδότηση Βιώσιμων Έργων: Ο Ρόλος στην Ενίσχυση της Βιώσιμης Ανάπτυξης... ..	30
4.1.2 Ενίσχυση της Ανθεκτικότητας και Αντιμετώπιση Κλιματικών Κρίσεων	31
4.1.3 Συνεργασία με Εταιρικούς Φορείς	32
4.2 Η Παγκόσμια Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση	32
4.2.1 Η Κοινωνική Διάσταση της Κλιματικής Δράσης.....	33
4.2.2 Ζητήματα Δικαιοσύνης και Ανισοτήτων	33
4.2.3. Επιστημονική Ουδετερότητα και Πολιτική Επικοινωνία	34
4.2.4 Η Πολιτική Οικονομία της Κλιματικής Διακυβέρνησης	34
4.2.5 Συμπεράσματα	35
4.3 Ο Σημερινός Βαθμός Επίτευξης των Στόχων σε Παγκόσμια Κλίμακα	35
4.3.1. Διαρθρωτικές Ανισότητες.....	36
4.3.2 Επισκόπηση των Επιδόσεων των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	36
4.3.3 Συνολική Εικόνα.....	40
Κεφάλαιο 5. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμικό Πλαίσιο, Πρόοδος και Προοπτικές.....	41
5.1. Θεσμικό πλαίσιο και Στρατηγική Ενσωμάτωσης.....	41

5.1.1 Κοινή Πολιτική για το Κλίμα	42
5.1.2 Ο Ρόλος της ΕΕ στην Εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού	43
5.1.3 Στρατηγικές για την Προώθηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας	44
5.1.4 Διεθνής Συνεργασία και Χρηματοδότηση Κλιματικών Έργων	44
5.2. Η Πρόοδος της Ευρώπης ως προς τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	45
5.2.1 Συνολικά Ευρήματα	45
5.2.2 Κύριες Προκλήσεις.....	47
5.2.3. Ο Δείκτης Ανισοτήτων «Κανείς να Μη Μείνει Πίσω» (LNOB: Leave No One Behind).....	47
5.2.4. Διεθνείς Επιπτώσεις.....	48
5.3. Πολιτικές Προοπτικές και Θεσμική Παρακολούθηση	49
5.4. Συμπεράσματα	50
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα	52
Βιβλιογραφικές Αναφορές	56

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Η επίμερους βαθμολογία κάθε κράτους σύμφωνα με το δείκτη LNOB.....48

Κατάλογος Ακρονύμων

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

AR5: Fifth Assessment Report

CBAM: Carbon Border Adjustment Mechanism

CO2: Carbon Dioxide

DHS: Demographic Health Survey

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

EESC: European Economic and Social Committee

EIST: Environmental Innovation and Societal Transitions

ESDR: Europe Sustainable Development Report

IO: International Organizations

IPCC: Intergovernmental Panel on Climate Change

LNOB: Leave No One Behind

OHE: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

SDSN: Sustainable Development Solutions Network

SDG: Sustainable Development Goals

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί σήμερα κεντρικό ζήτημα για την παγκόσμια κοινότητα, ενόψει των προκλήσεων που δημιουργούνται από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την κοινωνική ανισότητα και την αειφορία των φυσικών πόρων (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Η ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως το θεμέλιο της ανθρώπινης ευημερίας και προόδου στον 21ο αιώνα (Bogers et al., 2022). Οι θεσμοί και οι στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των σύγχρονων πολιτικών και της παγκόσμιας συνεργασίας (Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021). Η βιώσιμη ανάπτυξη, που συνδυάζει τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, την κοινωνική δικαιοσύνη και την οικονομική ανάπτυξη, καθίσταται καθοριστική για την ευημερία των μελλοντικών γενεών (Brown, 1991).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και να εστιάσει στον κρίσιμο ρόλο των διεθνών οργανισμών στη διαμόρφωση πολιτικών που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη παγκοσμίως (European Commission, 2016). Παράλληλα, εξετάζεται η σύνδεση της βιώσιμης ανάπτυξης με τη στρατηγική των οργανισμών αυτών, και η σημασία των διακρατικών συμφωνιών και συνεργασιών στην επίτευξη κοινών στόχων (Eurostat, 2015; Eurostat, 2017). Στην εργασία αυτή θα αναδειχθεί η αλληλεξάρτηση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων της βιώσιμης ανάπτυξης και ο ρόλος των οργανισμών αυτών στην επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης (Gavas, Koch, Hackenesch, Mackie, & Maxwell, 2016).

1.1 Σημασία της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ένας όρος που αποκτά ολοένα και περισσότερη σημασία στον σύγχρονο κόσμο και ενσωματώνει την ανάγκη για μια ισόρροπη ανάπτυξη που θα διασφαλίζει την ποιότητα ζωής για όλες τις κοινωνίες, χωρίς να καταστρατηγούνται οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην Έκθεση Brundtland του 1987 από την Επιτροπή του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η οποία επισήμανε ότι η ανάπτυξη πρέπει να καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες (Brundtland Commission, 1987). Αυτή η έννοια

αποτυπώνει την ανάγκη για ισόρροπη ανάπτυξη σε τρεις βασικούς άξονες: την οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία (Sachs, 2015; United Nations, 2015).

Η οικονομική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης αναφέρεται στην ανάγκη για συνεχώς αυξανόμενη παραγωγικότητα και οικονομική ανάπτυξη, αλλά με τρόπο που να εξασφαλίζει ότι οι φυσικοί πόροι χρησιμοποιούνται αποδοτικά και χωρίς να εξαντλούνται (Eurostat, 2017). Ειδικότερα, η βιώσιμη οικονομία επιδιώκει να συνδυάσει την ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις διαδικασίες παραγωγής και κατανάλωσης (Sachs, 2015; Bogers et al., 2022). Ταυτόχρονα, η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συμβαδίζει με την κοινωνική συνοχή, δηλαδή με τη δημιουργία ενός δίκαιου κοινωνικού συστήματος που δεν αφήνει κανέναν πίσω (Eurostat, 2015).

Η κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης εστιάζει στην επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας. Η εξάλειψη της φτώχειας, η βελτίωση των συνθηκών υγείας, η εκπαίδευση και η κοινωνική ένταξη είναι βασικές πτυχές του κοινωνικού πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης (United Nations, 2015; Eurostat, 2018). Η κοινωνική βιωσιμότητα εξασφαλίζεται μέσω της διασφάλισης ίσων ευκαιριών για όλους, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής ή κοινωνικής θέσης, και της προώθησης της κοινωνικής ευημερίας μέσω της κοινωνικής πολιτικής και των δημόσιων υπηρεσιών (Happaerts, 2012; Harangozó & Zilahy, 2015).

Η περιβαλλοντική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης αφορά την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από τις αρνητικές επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η κλιματική αλλαγή, η απώλεια της βιοποικιλότητας και η υποβάθμιση των φυσικών πόρων είναι μερικά από τα πιο σοβαρά περιβαλλοντικά ζητήματα που απειλούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και απαιτούν άμεση δράση για την προστασία του πλανήτη (IPCC, 2014; UNFCCC, n.d.). Η βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να επιδιώκει τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την αναβάθμιση των οικοσυστημάτων, προσφέροντας λύσεις όπως η μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας και η προώθηση της κυκλικής οικονομίας (Kanie et al., 2019; Kranke & Quitsch, 2021).

Οι τρεις αυτές διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, η οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική είναι αλληλένδετες και αλληλοεξαρτώμενες. Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί τη συνύπαρξη αυτών των αξόνων και την αρμονική τους συνεργασία. Ανάλογα με τις προτεραιότητες και τα συμφέροντα των κρατών και των οργανισμών, η

έμφαση μπορεί να διαφέρει σε κάθε περιοχή, αλλά ο στόχος παραμένει κοινός: μια ισχυρή και αειφόρος ανάπτυξη για όλους (Karanikola & Pitsou, 2019; Lele, 1991; O'Riordan, 2004).

Κεφάλαιο 2: Βιώσιμη Ανάπτυξη, Θεωρητική Υπόσταση και Εξέλιξη

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις άξονες των σύγχρονων περιβαλλοντικών και κοινωνικών πολιτικών, καθώς και των στρατηγικών της διεθνούς συνεργασίας (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Ο όρος διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην Έκθεση Brundtland το 1987 και από τότε έχει εξελιχθεί και προσαρμοστεί στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες του πλανήτη, προκειμένου να ενσωματώσει την αειφορία τόσο στην κοινωνία όσο και στην οικονομία, προστατεύοντας το περιβάλλον και διασφαλίζοντας τη δικαιοσύνη και τη σταθερότητα για τις μελλοντικές γενιές (Brundtland Commission, 1987; Sachs, 2015). Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί την ισόρροπη συνύπαρξη των τριών βασικών πυλώνων: του οικονομικού, του κοινωνικού και του περιβαλλοντικού (United Nations, 2015; Eurostat, 2017).

2.1 Ορισμός και Ιστορική Ανάπτυξη του Όρου "Βιώσιμη Ανάπτυξη"

Η βιώσιμη ανάπτυξη πρωτοδιατυπώθηκε στην Έκθεση Brundtland (1987), η οποία καθόρισε την ανάγκη για ανάπτυξη που να μπορεί να καλύπτει τις ανάγκες του τώρα χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες (Brundtland Commission, 1987). Ο όρος αυτός δεν αναφέρεται μόνο στη διατήρηση των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά επεκτείνεται και σε κοινωνικές και οικονομικές πτυχές, αποσκοπώντας στην επίτευξη μιας ανάπτυξης που να είναι κοινωνικά δίκαιη, οικονομικά ισχυρή και περιβαλλοντικά υπεύθυνη (Sachs, 2015).

Η ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη προέκυψε από τη συνειδητοποίηση ότι η ανάπτυξη που δεν ενσωματώνει τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές παραμέτρους δεν είναι βιώσιμη μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα (Adanma & Ogunbiyi, 2024). Οι υπερβολικές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, η αποδάσωση και η καταστροφή των οικοσυστημάτων ήταν μόνο μερικά από τα προβλήματα που υποδείκνυαν την ανάγκη για μια νέα αντίληψη της ανάπτυξης (Bogers et al., 2022). Στην έκθεση της Επιτροπής Brundtland, η βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρθηκε ως η ανάγκη για ισχυρή αλληλεξάρτηση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής δικαιοσύνης και περιβαλλοντικής προστασίας (Brundtland Commission, 1987).

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης εξελίχθηκε στα επόμενα χρόνια, καθώς άρχισε να γίνεται σαφές ότι δεν επαρκεί να περιοριστούμε μόνο στην προστασία του περιβάλλοντος, αλλά πρέπει να ενσωματωθεί η αειφορία και στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική

πολιτική (United Nations, 2015). Στη Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του Ρίο (1992), διατυπώθηκαν οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, και το 2000 καθιερώθηκε η Agenda 21, η οποία καθόρισε το πλαίσιο για τη δράση των κρατών σε διάφορους τομείς, όπως η ανανεώσιμη ενέργεια, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η εξάλειψη της φτώχειας (Eurostat, 2015).

Από την άλλη πλευρά, η σύγχρονη ατζέντα της βιώσιμης ανάπτυξης αναγνωρίζει ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν αποτελούν απομονωμένα ζητήματα αλλά συνδέονται με τις οικονομικές ανισότητες και τη διαχείριση των φυσικών πόρων, καθιστώντας αναγκαία τη συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο (Eurostat, 2017; Kanie et al., 2019).

2.2 Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs)

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) αποτελούν μια από τις πιο σημαντικές παγκόσμιες συμφωνίες για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και συνιστούν ένα βασικό εργαλείο για την κατεύθυνση της διεθνούς πολιτικής (Ambrosio et al., 2021). Αυτοί οι στόχοι εγκρίθηκαν το 2015 από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ ως μέρος της Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία παρέχει έναν οδικό χάρτη για την επίτευξη βιώσιμων κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών αλλαγών μέχρι το 2030 (UN, 2019; European Commission, 2016).

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτυπώνεται με 17 Στόχους, οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως η εξάλειψη της φτώχειας, η ισότητα των φύλων, η υγεία, η εκπαίδευση, η καθαρή ενέργεια, η προστασία του κλίματος, η υπεύθυνη κατανάλωση και η ειρήνη (Eurostat, 2015; Kanie et al., 2019). Κάθε στόχος περιλαμβάνει σαφείς δείκτες και δέσμευση από τα κράτη μέλη να δράσουν με στόχο την εκπλήρωσή τους (Eurostat, 2017; UNFCCC, n.d.). Οι στόχοι αυτοί συνιστούν το πλαίσιο που καθοδηγεί τις διεθνείς πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης και είναι απαραίτητοι για την επίτευξη μιας ισχυρής και βιώσιμης κοινωνίας και οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο (Bogers et al., 2022; Sachs, 2015).

Η υλοποίηση των SDGs απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ κρατών, διεθνών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και την ενσωμάτωση αυτών των στόχων σε εθνικές στρατηγικές (European Commission, 2017; Gavas et al., 2016).

Ο ΟΗΕ αναγνωρίζει την ανάγκη για μια νέα πορεία ανάπτυξης, η οποία να είναι βιώσιμη και να εξασφαλίζει την ευημερία όλων των ανθρώπων, χωρίς να καταστρατηγούνται οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών (United Nations, 2015; Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021). Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) καθιερώθηκαν το 2015 ως μέρος της Παγκόσμιας Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και αποτελούν μια κοινή δέσμευση από όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ για την επίτευξη 17 στόχων μέχρι το 2030 (United Nations, 2015). Οι στόχοι καλύπτουν μια ευρεία γκάμα ζητημάτων, από την καταπολέμηση της φτώχειας και της πείνας μέχρι την προστασία του περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης (Eurostat, 2015; Bogers et al., 2022).

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης αποτυπώνουν τις μεγαλύτερες προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και παρέχουν μια ολιστική προσέγγιση για την επίτευξη κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής αειφορίας. Οι στόχοι περιλαμβάνουν:

1. **Εξάλειψη της φτώχειας** σε όλες τις μορφές της, παντού.
2. **Εξάλειψη της πείνας** και προώθηση της διατροφικής ασφάλειας και καλύτερης διατροφής.
3. **Καλή υγεία και ευημερία** για όλους.
4. **Ποιοτική εκπαίδευση** για όλους.
5. **Ισότητα των φύλων** και ενδυνάμωση των γυναικών και κοριτσιών.
6. **Καθαρό νερό και αποχέτευση** για όλους.
7. **Ανανεώσιμη ενέργεια** για όλους.
8. **Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη**.
9. **Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές**.
10. **Μείωση των ανισοτήτων**.
11. **Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες**.
12. **Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή**.
13. **Δράση για το κλίμα**.
14. **Ζωή κάτω από το νερό**.
15. **Ζωή στη στεριά**.
16. **Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί**.
17. **Συνεργασία για την επίτευξη των στόχων**.

2.2.1 Ανάλυση των Στόχων

Ο στόχος 1 επιδιώκει ως το 2030 την εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού και συγχρόνως τη μείωση στο ήμισυ του ποσοστού των ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν κάτω από όλες τις διαστάσεις της φτώχειας.

Ως το 2030 θα πρέπει να υπάρχει ουσιαστική κάλυψη των φτωχών και ευάλωτων ανθρώπων και συγχρόνως θα πρέπει να αποκτήσουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες όπως η ιδιοκτησία, οι φυσικοί πόροι και οι ψηφιακές υποδομές.

Η εξάλειψη της φτώχειας αποτελεί έναν από τους πιο θεμελιώδεις στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, περίπου το 9% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει ακόμα κάτω από το όριο της φτώχειας (World Bank, 2021). Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί τη δημιουργία πολιτικών που θα ενισχύσουν την πρόσβαση σε οικονομικές ευκαιρίες, υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση για τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς.

Ο στόχος 2 επιδιώκει ως το 2030 τον τερματισμό της πείνας και τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων ιδίως των φτωχών και των παιδιών σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Ο δεύτερος στόχος αποβλέπει στο να αξιοποιηθούν σωστά η γεωργία, η δασοπονία και η αλιεία ούτως ώστε να μπορέσουν να παραχθούν θρεπτική τροφή για όλους και να δημιουργηθούν εισοδήματα. Η πλειοψηφία των ανθρώπων που πεινάνε στον κόσμο ζει σε αναπτυσσόμενες χώρες και οι μισοί από τους παιδικούς θανάτους κάτω των πέντε ετών οφείλονται σε κακή διατροφή.

Ο στόχος 3 αποβλέπει στη διασφάλιση υγιών συνθηκών διαβίωσης. Παιδιά πεθαίνουν πριν φτάσουν στο πέμπτο έτος της ηλικίας τους. Ο συγκεκριμένος στόχος αποβλέπει στη μείωση του ποσοστού της μητρικής θνησιμότητας, των θανάτων παιδιών, στον τερματισμό των επιδημιών και στην ενίσχυση της πρόληψης και θεραπείας συμπεριλαμβανομένης της καθολικής υγειονομικής κάλυψης.

Ο στόχος 4 αποβλέπει στην απόκτηση ποιοτικής εκπαίδευσης που είναι η βάση για τη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ως το 2030 θα πρέπει όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, προσχολική, πρωτοβάθμια, τεχνική, επαγγελματική, τριτοβάθμια και πανεπιστημιακή. Επίσης θα πρέπει να εξαλειφθούν οι διακρίσεις με βάση το φύλο στην εκπαίδευση.

Ο στόχος 5 αποτελεί ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα αλλά και απαραίτητο θεμέλιο για έναν ειρηνικό, βιώσιμο και με ευημερία κόσμο. Τέλος στις διακρίσεις κατά των γυναικών, εξάλειψη κάθε μορφής βίας και ισότιμες ευκαιρίες στη δημόσια ζωή. Η ισότητα των φύλων είναι θεμελιώδης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Όταν οι γυναίκες και τα κορίτσια έχουν ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, την εργασία και την υγειονομική περίθαλψη, η κοινωνία ως σύνολο επωφελείται (United Nations, 2015). Η ενδυνάμωση των γυναικών και η ισότητα των φύλων οδηγούν σε οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική δικαιοσύνη και καλύτερα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας και της παιδείας.

Ο στόχος 6 αποσκοπεί στην καθολική και ισότιμη πρόσβαση σε ασφαλές και προσιτό πόσιμο νερό για όλους. Συστήματα υγιεινής, βελτίωση της ποιότητας του νερού, μείωση της ρύπανσης, σωστή διαχείριση των υδατικών πόρων και προστασία των υδατινών οικοσυστημάτων.

Ο στόχος 7 επιδιώκει τη διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας. Η εργασία, η ασφάλεια, η κλιματική αλλαγή, η παραγωγή τροφίμων και η αύξηση του εισοδήματος προυποθέτουν πρόσβαση σε ενέργεια. Η μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας είναι κρίσιμη για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας. Η παγκόσμια ζήτηση για ενέργεια αυξάνεται, και η ανάγκη για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η ηλιακή, η αιολική και η υδροηλεκτρική ενέργεια, είναι επιτακτική. Η καθαρή ενέργεια συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες (Sachs, 2015).

Ο στόχος 8 αποβλέπει στη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας που είναι απαραίτητες για όλες τις ηλικίες του εργασιακά ενεργού πληθυσμού. Ακόμη περιλαμβάνει τη μείωση του ποσοστού των νέων που δεν απασχολούνται, εξάλειψη της αναγκαστικής εργασίας, τερματισμός της σύγχρονης δουλειάς, εμπορίας ανθρώπων και διαφόρων μορφών παιδικής εργασίας.

Ο στόχος 9 αποβλέπει στη βιώσιμη βιομηχανική ανάπτυξη που αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος επιτρέποντας παράλληλα την αύξηση του βιοτικού επιπέδου για όλους τους ανθρώπους και παρέχοντας τεχνολογικές λύσεις για την περιβαλλοντικά ορθή βιομηχανοποίηση.

Ο στόχος 10 αφορά την κοινωνική, οικονομική και πολιτική ένταξη όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης.

Ο στόχος 11 αποσκοπεί στη διατήρηση των πόλεων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργούνται θέσεις εργασίας και να προάγεται η ευημερία των πολιτών χωρίς να γίνεται κατάχρηση γης και κατασπατάληση πόρων. Ως το 2030 θα πρέπει όλοι να έχουν ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες. Επίσης θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την προστασία και διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Ο στόχος 12 αποβλέπει στο γεγονός ότι η βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση πρέπει να επιτευχθεί με όσο το δυνατόν λιγότερους πόρους με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καταπολέμηση της υπέρμετρης κατανάλωσης νερού και τροφής.

Ο στόχος 13 αφορά την κλιματική αλλαγή που είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που δεν γνωρίζει σύνορα. Οι εκπομπές των ρύπων σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη μπορούν να επηρεάσουν τους ανθρώπους οπουδήποτε. Αποτελεί ένα πρόβλημα που απαιτεί συντονισμένες λύσεις και διεθνή συνεργασία έτσι ώστε όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες να προχωρήσουν σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.

Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής είναι καθοριστική για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης. Η Συμφωνία του Παρισιού του 2015 προβλέπει τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και τη μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας για το περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας κάτω από 2°C. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει όλες τις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, από την ασφάλεια των τροφίμων και την υγεία μέχρι τις φυσικές καταστροφές και τη μείωση των βιοποικιλικών πόρων (IPCC, 2014).

Ο στόχος 14 αποσκοπεί στην μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης, στην προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και στην αποφυγή της υπεραλίευσης.

Ο στόχος 15 αποσκοπεί στην αποφυγή της ερημομοποίησης που οφείλονται στην ανθρώπινη δραστηριότητα και στην κλιματική αλλαγή.

Ο στόχος 16 επιδιώκει τη μείωση όλων των μορφών βίας, στον τερματισμό της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Επίσης αποσκοπεί στη μείωση της διαφθοράς και της δωροδοκίας και στην εφαρμογή νόμων που δεν δημιουργούν διακρίσεις.

Ο στόχος 17 αποβλέπει στις συνεργασίες μεταξύ των κυβερνήσεων για να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Οι συνεργασίες οι οποίες πρέπει να βασίζονται σε κοινές αρχές, και αξίες, ένα κοινό όραμα και κοινούς στόχους με επίκεντρο πάντα τον άνθρωπο και τον πλανήτη.

Συνολικά, ο ρόλος του ΟΗΕ είναι να παρέχει το πλαίσιο και την καθοδήγηση για τη διαμόρφωση πολιτικών που στοχεύουν στην επίτευξη αυτών των στόχων (United Nations, 2019). Ο ΟΗΕ παρέχει τα εργαλεία για την παρακολούθηση της προόδου, την ενίσχυση της διακυβέρνησης και τη συνεργασία μεταξύ κρατών και κοινωνικών εταίρων (Eurostat, 2017). Η εφαρμογή των στόχων απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες και την υπεύθυνη διαχείριση των παγκόσμιων πόρων, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης με αποτελεσματικότητα και να διασφαλιστεί ότι οι δράσεις είναι βιώσιμες και μακροπρόθεσμες (Ambrosio et al., 2021; Gavas et al., 2016).

2.3 Σύνδεση της Βιώσιμης Ανάπτυξης με την Κοινωνική και Οικονομική Ανάπτυξη

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί έναν συνδυασμό στρατηγικών που ενσωματώνουν τις παραμέτρους της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης με κοινό άξονα την ανάγκη για περιβαλλοντική προστασία. Η οικονομική ανάπτυξη δεν μπορεί πλέον να παραβλέπει τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις της, καθώς οι φυσικοί πόροι είναι περιορισμένοι και η υπερκατανάλωση τους οδηγεί σε σοβαρές επιπτώσεις για το περιβάλλον και την κοινωνία (Eurostat, 2015; Kanie et al., 2019).

Η κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης αναγνωρίζει την ανάγκη για ίσες ευκαιρίες και κοινωνική ένταξη. Η φτώχεια και οι ανισότητες μειώνουν την κοινωνική συνοχή και τη δυνατότητα για βιώσιμη ανάπτυξη (United Nations, 2015). Η ενίσχυση της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης και της κοινωνικής προστασίας είναι κρίσιμη για τη δημιουργία μιας κοινωνίας που θα μπορεί να διαχειρίζεται αποτελεσματικά τις προκλήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης (Gavas, Koch, Hackenesch, Mackie, & Maxwell, 2016; Harangozó & Zilahy, 2015).

Από την άλλη πλευρά, η οικονομική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί τη μετάβαση σε πιο αποδοτικές και καινοτόμες παραγωγικές διαδικασίες, οι οποίες θα

εξασφαλίσουν τη συνεχή ανάπτυξη χωρίς την εξάντληση των φυσικών πόρων. Η εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας, η οποία προωθεί την ανακύκλωση και τη μείωση της σπατάλης, είναι ένα από τα κλειδιά για την επίτευξη αυτού του στόχου (Brown, 1991; Montesano, Biermann, Kalfagianni, & Vijge, 2021).

Κεφάλαιο 3. Η Επίδραση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Παγκόσμια

Διακυβέρνηση

Η παγκόσμια διακυβέρνηση της βιωσιμότητας χαρακτηρίζεται από ένα έντονα κατακερματισμένο σύστημα διακριτών ομάδων διεθνών οργανισμών. Η ενίσχυση του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών αναγνωρίζεται συχνά ως σημαντική πρόκληση μεταρρύθμισης. Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) που συμφωνήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη το 2015 στοχεύουν ρητά στην προώθηση της πολιτικής συνοχής και της θεσμικής ολοκλήρωσης μεταξύ των διεθνών θεσμών. Σε αυτό το κεφάλαιο εξετάζουμε κατά πόσο αυτοί οι στόχοι υπήρξαν αποτελεσματικοί σε αυτό το πεδίο μέσα από μελετές που επικεντρώνονται στην επίδραση των στόχων στους διεθνείς οργανισμούς.

Τα ευρήματα ορισμένων αντιτίθενται στις ευρέως αναμενόμενες επιδράσεις των στόχων. Για παράδειγμα, αντί να προωθούν ολοκληρωμένες λύσεις που διασχίζουν τα όρια των τομέων, οι διεθνείς οργανισμοί συνεργάζονται όλο και περισσότερο με οργανισμούς που εργάζονται στον ίδιο τομέα ή στην ίδια διάσταση βιωσιμότητας.

Διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ διαφορετικών ομάδων οργανισμών. Οι οργανισμοί που ανήκουν στο σύστημα του ΟΗΕ είναι πιο πιθανό να συνεργάζονται διασταυρούμενα μεταξύ των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης σε σύγκριση με οργανισμούς εκτός του συστήματος του ΟΗΕ. Επιπλέον, οι οργανισμοί με παγκόσμιο πεδίο δράσης είναι πιο πιθανό να συνεργάζονται σε διαφορετικές διαστάσεις βιωσιμότητας σε σχέση με τους περιφερειακούς οργανισμούς. Οι οργανισμοί που εστιάζουν στην κοινωνική διάσταση εμφάνισαν δυσκολίες στο τομέα της συνεργασίας μεταξύ τους ενώ οι περιβαλλοντικοί οργανισμοί ήταν πιο ανοιχτοί στη συνεργασία εκτός της δικής τους διάστασης.

Αυτά τα αποτελέσματα εγείρουν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη λειτουργία των παγκόσμιων στόχων ως εργαλείου διακυβέρνησης. Η ιδέα ότι οι στόχοι θα λειτουργούσαν ως "ενορχηστρωτές" που θα ενοποιούσαν τις δραστηριότητες των διεθνών οργανισμών δεν επιβεβαιώνεται. Αντίθετα, φαίνεται ότι οι οργανισμοί αντιλαμβάνονται τους στόχους ως ξεχωριστούς στόχους παρά ως ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο, οδηγώντας σε επιλεκτική υιοθέτηση εκείνων των στόχων που ταιριάζουν καλύτερα στην ατζέντα τους. Η μελέτη καταλήγει ότι, παρά τις προθέσεις για ολιστική ολοκλήρωση, οι στόχοι δεν έχουν επιτύχει μέχρι στιγμής στην εύρεση στοχευμένων αλλαγών στο σύστημα των διεθνών οργανισμών, με

πιθανές σοβαρές συνέπειες για την αντιμετώπιση των διασυνδεδεμένων παγκόσμιων προκλήσεων βιωσιμότητας.

3.1 Από τους Κανόνες στους Στόχους: Νέες Στρατηγικές Διακυβέρνησης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η παγκόσμια διακυβέρνηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη βρίσκεται σε μια κρίσιμη φάση μετάβασης από τα παραδοσιακά, κανονιστικά συστήματα που βασίζονταν σε δεσμευτικούς κανόνες και μηχανισμούς συμμόρφωσης, προς ένα νέο μοντέλο που εστιάζει στη στοχοθεσία και στη συλλογική δράση. Οι (Kanie et al. 2019) στο άρθρο Rules to Goals: Emergence of New Governance Strategies for Sustainable Development υποστηρίζουν ότι η μετάβαση αυτή, η οποία αποτυπώνεται θεσμικά μέσα από τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals, SDGs) και τη Συμφωνία των Παρισίων για το Κλίμα, συνιστά τη σημαντικότερη θεσμική καινοτομία των τελευταίων ετών στη διεθνή διακυβέρνηση. Πρόκειται για μια ριζική μετατόπιση από τη λογική της επιβολής κανόνων προς ένα πλαίσιο καθοδηγούμενο από στόχους, όπου η επιτυχία εξαρτάται όχι από την τήρηση κυρώσεων αλλά από την επίτευξη συνοχής δράσης και την ανάπτυξη συνεργατικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης.

Το παραδοσιακό μοντέλο, γνωστό και ως διακυβέρνηση μέσω κανόνων, στηριζόταν σε μηχανισμούς συμμόρφωσης, παρακολούθησης και επιβολής ποινών. Αν και αυτό το σύστημα υπήρξε αποτελεσματικό σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στην εξάλειψη των ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος, απέτυχε να αντιμετωπίσει πολύπλοκα, διατομεακά προβλήματα όπως η κλιματική αλλαγή ή η φτώχεια. Οι διαδικασίες ήταν χρονοβόρες, οι διαπραγματεύσεις συχνά κατέληγαν σε συμβιβασμούς χωρίς ουσιαστική ισχύ, και οι θεσμοί παρέμεναν εγκλωβισμένοι σε κατακερματισμένες αρμοδιότητες και ανταγωνιστικά συμφέροντα.

Αντιθέτως, η διακυβέρνηση μέσω στόχων επιδιώκει τη συμμετοχή ενός ευρύτερου φάσματος δρώντων (κρατών, τοπικών αρχών, επιχειρήσεων, πανεπιστημίων, κοινωνικών οργανώσεων και πολιτών) στη συλλογική διαμόρφωση κοινών επιδιώξεων και την ανάληψη πρωτοβουλιών από τη βάση προς την κορυφή. Η λογική αυτή ευθυγραμμίζεται με την προσέγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και ενσωματώνει αρχές, όπως η συμμετοχική λήψη αποφάσεων και η προσαρμοστικότητα στους τοπικούς όρους. Η θεωρία αλλαγής που προτείνεται βασίζεται

στην υπόθεση ότι η υιοθέτηση κοινών στόχων θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θεσμών, στην κινητοποίηση πόρων και στη σταδιακή ευθυγράμμιση πολιτικών.

Κεντρική έννοια στη συζήτηση των Kanie et al. είναι η συνοχή της δράσης (action coherence), δηλαδή η ικανότητα των φορέων να συνδυάζουν ενέργειες που συμβάλλουν ταυτόχρονα σε πολλαπλούς στόχους, αποφεύγοντας αντιφάσεις και κατακερματισμό. Η πρόοδος σε έναν στόχο μπορεί να ενισχύσει ή να υπονομεύσει άλλους: για παράδειγμα, η εντατικοποίηση της γεωργίας για την καταπολέμηση της πείνας (Στόχος 2) μπορεί να προκαλέσει την εξαφάνιση δασών (Στόχος 15) και αύξηση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (Στόχος 13). Αντίθετα, η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης (Στόχος 4) μπορεί να επιταχύνει την ισότητα των φύλων (Στόχος 5) και να ενισχύσει τη βιώσιμη ανάπτυξη γενικότερα. Για τον σκοπό αυτό, οι συγγραφείς υιοθετούν το πλαίσιο των (Nilsson et al. 2016), το οποίο επιτρέπει τη συστηματική χαρτογράφηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των επιμέρους στόχων.

Οι (Kanie et al., 2019) εντοπίζουν τέσσερις κρίσιμες ιδιότητες της διακυβέρνησης μέσω στόχων για την επιτυχία των στόχων:

1. Θεσμική ενσωμάτωση και διατομεακή συνεργασία.
2. Στοχοθεσία με βάση το επιθυμητό μέλλον .
3. Συμμετοχικές και αναστοχαστικές διαδικασίες
4. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα

Η εφαρμογή των αρχών αυτών αποτυπώνεται σε συγκεκριμένες πρακτικές. Για παράδειγμα, στην Ιαπωνία, το εθνικό Σχέδιο Υλοποίησης των στόχων περιλαμβάνει πάνω από 140 επιμέρους πολιτικές που συντονίζονται από το Γραφείο του Πρωθυπουργού, ενώ σε τοπικό επίπεδο, η πόλη Shimokawa έχει συνδέσει τη βιώσιμη διαχείριση των δασών με την κοινωνική αναζωογόνηση και την αντιμετώπιση της γήρανσης του πληθυσμού. Παράλληλα, χώρες όπως η Κένυα και η Δανία έχουν ενσωματώσει τους στόχους στα εθνικά σχέδια ανάπτυξής τους, υιοθετώντας μηχανισμούς μέτρησης προόδου και ανατροφοδότησης πολιτικών. Στον ιδιωτικό τομέα, πολυεθνικές επιχειρήσεις όπως η Unilever ενσωματώνουν τους στόχους στις στρατηγικές τους, αναγνωρίζοντας τους στόχους ως εργαλείο για τη βιώσιμη επιχειρηματική καινοτομία και τη διαχείριση κινδύνων.

Οι συγγραφείς καταλήγουν ότι η μετάβαση από τη διακυβέρνηση μέσω κανόνων στη διακυβέρνηση μέσω στόχων συνιστά μια ριζοσπαστική αλλά αναγκαία μεταρρύθμιση για την

επίτευξη της βιωσιμότητας σε παγκόσμιο επίπεδο. Η επιτυχία του εγχειρήματος θα εξαρτηθεί από την ικανότητα των κρατών και των θεσμών να επιτύχουν συντονισμό, να ενισχύσουν την πολυεπίπεδη συνεργασία και να θεμελιώσουν μηχανισμούς αξιολόγησης που θα επιτρέπουν τη συνεχή μάθηση και προσαρμογή. Το νέο αυτό υπόδειγμα δεν απορρίπτει πλήρως τους κανόνες, αλλά τους διατυπώνει μέσα σε ένα πιο ευέλικτο, συμμετοχικό και προσανατολισμένο στο μέλλον σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο ανταποκρίνεται στις πολυπλοκότητες του 21ου αιώνα.

3.2 Μοντέλα Διακυβέρνησης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η βασική υπόθεση του συγγραφέα είναι ότι οι περιφερειακές κυβερνήσεις συχνά υιοθετούν ρητορικές δεσμεύσεις περί βιώσιμης ανάπτυξης για λόγους νομιμοποίησης και πολιτικού κύρους, χωρίς ωστόσο να ενσωματώνουν τις αρχές αυτές στις πολιτικές τους πρακτικές. Η μελέτη επιχειρεί να κατανοήσει πώς και γιατί συμβαίνει αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό, ο συγγραφέας προτείνει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη απο τα υψηλότερα μέχρι τα χαμηλότερα επίπεδα πρέπει να εξεταστεί με βάση τρεις κύριες διαστάσεις:

- Θεσμική ενσωμάτωση: Δηλαδή κατά πόσο οι αρχές της βιωσιμότητας εντάσσονται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, στα νομικά πλαίσια και στα αναπτυξιακά προγράμματα.
- Πολιτική δέσμευση και στρατηγική: Ο βαθμός στον οποίο η βιώσιμη ανάπτυξη αντιμετωπίζεται ως οριζόντιος στόχος πολιτικής και όχι ως επιμέρους, αποσπασματική δράση.
- Κοινωνική συμμετοχή και πολυεπίπεδη συνεργασία: Η ικανότητα των περιφερειακών θεσμών να ενσωματώνουν τη συμμετοχή των πολιτών, των επιχειρήσεων και των κοινωνικών φορέων στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών.

Ο συγγραφέας βασίζεται σε εμπειρικά δεδομένα από τις περιφέρειες της Φλάνδρας και της Βαλλονίας στο Βέλγιο, προκειμένου να εξετάσει την πραγματική εμβέλεια των στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο περιφερειακής διακυβέρνησης. Η επιλογή του Βελγίου είναι στρατηγική, καθώς πρόκειται για ένα έντονα αποκεντρωμένο κράτος, όπου οι περιφέρειες διαθέτουν σημαντικές αρμοδιότητες σε τομείς όπως το περιβάλλον, η εκπαίδευση και η οικονομική ανάπτυξη. Η ανάλυση αποκαλύπτει ότι, παρότι έχουν θεσπιστεί στρατηγικά σχέδια και συμβούλια για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η πρακτική εφαρμογή τους παραμένει περιορισμένη και αποσπασματική.

Στη Φλάνδρα, για παράδειγμα, η πολιτική παραμένει κατακερματισμένη ανάμεσα σε διαφορετικά υπουργεία και υπηρεσίες, χωρίς σαφές πλαίσιο συντονισμού. Αντίστοιχα, στη Βαλλονία, παρά την υιοθέτηση ρητορικής δέσμευσης στη βιώσιμη ανάπτυξη, οι πολιτικές επικεντρώνονται περισσότερο στην περιβαλλοντική διάσταση παρά στη συνολική ενσωμάτωση των κοινωνικών και οικονομικών πτυχών της βιωσιμότητας. Το αποτέλεσμα είναι ότι η βιώσιμη ανάπτυξη λειτουργεί κυρίως ως συμβολικό σημείο αναφοράς, χωρίς να επιφέρει συστημικές αλλαγές στη διακυβέρνηση.

Μία από τις σημαντικότερες συνεισφορές της μελέτης είναι η διάκριση ανάμεσα σε «συμβολική ενσωμάτωση» και «ουσιαστική ενσωμάτωση» της βιωσιμότητας. Η πρώτη αφορά την επίσημη υιοθέτηση ρητορικών αναφορών ή στρατηγικών σχεδίων, χωρίς αλλαγή στη λήψη αποφάσεων ή στην κατανομή πόρων. Η δεύτερη προϋποθέτει θεσμική δέσμευση, παρακολούθηση αποτελεσμάτων, διατομεακή συνεργασία και σύνδεση με μετρήσιμους δείκτες προόδου. Σύμφωνα με το συγγραφέα, μόνο η δεύτερη μορφή οδηγεί σε πραγματική αλλαγή πολιτικής κουλτούρας.

Η μελέτη αναδεικνύει, επίσης, τον ρόλο της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, όπου οι κρατικές και οι τοπικές κυβερνήσεις λειτουργούν ως ενδιάμεσοι δρώντες μεταξύ τοπικών κοινωνιών και εθνικών ή διεθνών θεσμών.

Συνολικά, ο συγγραφέας καταλήγει ότι οι υποεθνικές κυβερνήσεις διαδραματίζουν έναν ολοένα και πιο κρίσιμο ρόλο στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά για να ξεπεράσουν το στάδιο της συμβολικής πολιτικής απαιτείται βαθιά θεσμική μεταρρύθμιση, ενίσχυση των μηχανισμών συντονισμού και καλλιέργεια κουλτούρας συμμετοχής. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να εδραιωθεί μόνο μέσω ρητορικής· χρειάζεται ενσωμάτωση στις βασικές δομές χάραξης πολιτικής, χρηματοδοτικούς μηχανισμούς, δείκτες αποδοτικότητας και διαρκή αξιολόγηση. Μόνο τότε, υποστηρίζει ο συγγραφέας, η βιώσιμη ανάπτυξη θα πάψει να είναι συμβολική και θα αποτελέσει ουσιαστικό πυλώνα της υποεθνικής διακυβέρνησης.

Η ανάλυση του προσφέρει ένα χρήσιμο πλαίσιο κατανόησης για το πώς η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να μετατραπεί από αφηρημένο σύνθημα σε λειτουργικό μοντέλο διακυβέρνησης. Με μια στροφή σε πιο συμμετοχικές και προσαρμοστικές μορφές πολιτικής, οι υποεθνικές κυβερνήσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαστήρια καινοτομίας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη μετάβαση προς πιο ανθεκτικές και δίκαιες κοινωνίες.

Οι (Matthias Kranke & Svenja Quitsch, 2021) αναδεικνύουν τον ρόλο των διεθνών οργανισμών (International Organisations, IOs) ως συχνά παραγνωρισμένων αλλά κρίσιμων δρώντων στις παγκόσμιες μεταβάσεις προς τη βιωσιμότητα. Το άρθρο τους επιχειρεί να γεφυρώσει δύο έως τώρα διακριτά ερευνητικά πεδία: τη μελέτη των διεθνών οργανισμών και την έρευνα για τις μεταβάσεις βιωσιμότητας.

Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι, παρά τον κεντρικό τους ρόλο στη διαμόρφωση διεθνών κανόνων και πολιτικών, οι διεθνείς οργανισμοί έχουν τύχει ελάχιστης προσοχής στη βιβλιογραφία για τις μεταβάσεις βιωσιμότητας. Με βάση μια βιβλιομετρική ανάλυση του περιοδικού Environmental Innovation and Societal Transitions (EIST), διαπιστώνεται ότι μόλις δύο άρθρα έως το 2020 εξέταζαν συστηματικά τους διεθνείς οργανισμούς ως δρώντες στις μεταβάσεις: το ένα για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την κυκλική οικονομία, και το άλλο για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και τις καινοτομίες κατά της ελονοσίας. Η έλλειψη αυτή θεωρείται σημαντικό επιστημονικό κενό, δεδομένης της αυξανόμενης ανάγκης για παγκόσμιες λύσεις στα παγκόσμια προβλήματα του Ανθρώπου και νου.

Το άρθρο καταλήγει με την πρόταση για τη διαμόρφωση μιας κοινής ερευνητικής ατζέντας μεταξύ των δύο κατηγοριών μελετητών. Πιο συγκεκριμένα, οι μελετητές των διεθνών οργανισμών θα ωφεληθούν αν αντιμετωπίσουν τη βιωσιμότητα όχι ως μια επιμέρους θεματική, αλλά ως συστημική πρόκληση που επηρεάζει κάθε μορφή παγκόσμιας διακυβέρνησης. Αντίστοιχα, οι ερευνητές των μεταβάσεων καλούνται να εξετάσουν τις θεσμικές και πολιτικές διαστάσεις της εξουσίας σε διεθνές επίπεδο, όπου οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως εμπόδια είτε ως καταλύτες της αλλαγής. Η συνεργασία αυτή θεωρείται αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κοινωνικο και οικολογικών κρίσεων του 21ου αιώνα.

3.3 Οι Οργανισμοί Γεφύρωσης στη Διαδικασία Βιώσιμης Ανάπτυξης

Ο (L.David Brown, 1991) εξετάζει τον κρίσιμο ρόλο των λεγόμενων «οργανισμών γεφύρωσης» (bridging organizations) στη διαδικασία της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο συγγραφέας ορίζει τους οργανισμούς γεφύρωσης ως ενδιάμεσους θεσμούς που διευκολύνουν τη ροή πληροφοριών, πόρων και συνεργασίας μεταξύ ομάδων που διαφορετικά θα παρέμεναν απομονωμένες. Στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οργανισμοί αυτοί συνδέουν κυβερνήσεις, επιχειρήσεις, επιστημονικά ιδρύματα, τοπικές κοινότητες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Στόχος τους είναι να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στις διαφορετικές λογικές συμπεριλαμβανομένου την οικονομική, κοινωνική και οικολογική που συχνά βρίσκονται σε σύγκρουση μέσα στα συστήματα λήψης αποφάσεων.

Η βασική θέση του άρθρου είναι ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω κρατικών πολιτικών ή αγοραίων μηχανισμών. Απαιτεί συντονισμό, μάθηση και συνεργασία ανάμεσα σε ετερογενείς κοινωνικούς φορείς. Οι οργανισμοί γεφύρωσης λειτουργούν ως μηχανισμοί διαμεσολάβησης, επιτρέποντας την κοινή κατανόηση προβλημάτων, τη δημιουργία κοινών οραμάτων και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας. Χωρίς αυτούς, οι πολιτικές για τη βιωσιμότητα κινδυνεύουν να παραμείνουν κατακερματισμένες και αναποτελεσματικές.

Το άρθρο αναδεικνύει, μέσα από παραδείγματα διεθνών προγραμμάτων, πώς τέτοιοι οργανισμοί συμβάλλουν στη μετατροπή αφηρημένων αρχών βιωσιμότητας σε συγκεκριμένες πρακτικές δράσεις.

Ο συγγραφέας τονίζει ότι οι οργανισμοί γεφύρωσης είναι πιο αποτελεσματικοί όταν χαρακτηρίζονται από ευελιξία, διαφάνεια και νομιμοποίηση. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από την ικανότητά τους να προσαρμόζονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα και να καλλιεργούν σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ δρώντων που διαφέρουν σε ισχύ και πόρους. Παράλληλα, όμως, επισημαίνει και τους κινδύνους: η έλλειψη θεσμικής σταθερότητας, η εξάρτηση από χρηματοδότηση, καθώς και ο κίνδυνος συνδιαλλαγής με ισχυρά συμφέροντα μπορούν να περιορίσουν τη μετασχηματιστική τους δυναμική.

Οι οργανισμοί γεφύρωσης, σύμφωνα με τον Brown, λειτουργούν ως κόμβοι μάθησης, όπου διαφορετικές μορφές γνώσης (επιστημονική, τεχνολογική, παραδοσιακή, εμπειρική) συναντώνται και ανασυντίθενται. Η διαδικασία αυτή είναι κρίσιμη για τη βιωσιμότητα, καθώς επιτρέπει τη συνεχή αναθεώρηση πολιτικών και πρακτικών με βάση νέες εμπειρίες και δεδομένα. Η μάθηση, επομένως, δεν αποτελεί απλώς αποτέλεσμα, αλλά θεμελιώδη λειτουργία αυτών των θεσμών.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι οργανισμοί γεφύρωσης μπορούν να αποτελέσουν πυρήνες συστημικής αλλαγής σε περιβάλλοντα όπου οι κρατικοί θεσμοί είναι ανεπαρκείς ή οι κοινωνικές δυνάμεις είναι κατακερματισμένες. Με τη δημιουργία διαλόγου, την ανταλλαγή πληροφορίας και την ενδυνάμωση των τοπικών φορέων, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συλλογικής ικανότητας διακυβέρνησης. Το άρθρο προτείνει ότι η ενίσχυση τέτοιων θεσμών είναι κρίσιμη για την επιτυχία της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο και τοπικό επίπεδο.

Τέλος, ο συγγραφέας τονίζει την ανάγκη για διεπιστημονική και πολυεπίπεδη συνεργασία. Οι οργανισμοί γεφύρωσης, ως θεσμοί που λειτουργούν μεταξύ επιπέδων (τοπικό, εθνικό και διεθνές) και μεταξύ τομέων (δημόσιο και ιδιωτικό, κοινωνία των πολιτών), ενσαρκώνουν την πολυπλοκότητα της βιώσιμης ανάπτυξης. Αποτελούν, κατά τον συγγραφέα, τον «ιστό» που επιτρέπει τη συνύπαρξη και την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών μορφών γνώσης, συμφερόντων και αξιών.

Συνολικά, το άρθρο εισάγει μια θεμελιώδη θεωρητική συμβολή: Οι οργανισμοί γεφύρωσης, λειτουργώντας ως δίαυλοι επικοινωνίας, εμπιστοσύνης και συνεργασίας, καθίστανται αναντικατάστατοι παράγοντες στην προσπάθεια οικοδόμησης ενός πιο δίκαιου και βιώσιμου κόσμου.

3.4 Συγκριτική Ανάλυση των Θεωρητικών Προσεγγίσεων για την Ανάλυση της Διακυβέρνησης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η συγκριτική ανάγνωση των έργων των (Brown, 1991), (Kanie et al. 2019) και (Kranke & Quitsch 2021) αναδεικνύει μια εξελικτική πορεία στη θεωρητική κατανόηση της διακυβέρνησης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αν και οι τρεις προσεγγίσεις διαφέρουν ως προς το επίπεδο ανάλυσης και το αντικείμενο, συγκλίνουν στην αναγνώριση της συνεργατικής, πολυεπίπεδης και προσαρμοστικής φύσης της βιώσιμης διακυβέρνησης.

Ο (Brown, 1991) επικεντρώνεται στο θεσμικό επίπεδο, εστιάζοντας στους οργανισμούς γεφύρωσης ως φορείς που επιτρέπουν την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών συστημάτων.

Αντίθετα, ο (Kanie et al. 2019) εξετάζει το ζήτημα της διακυβέρνησης από πολιτική σκοπιά, αναλύοντας τη μετάβαση από τα συστήματα «διακυβέρνησης μέσω κανόνων» προς τη

«διακυβέρνηση μέσω στόχων». Ενώ ο (Brown, 1991) τονίζει τη σημασία των θεσμών-γεφυρών για τη δημιουργία συνεργατικών πλαισίων, ο (Kanie et al. 2019) εστιάζει στην ανάγκη για θεσμική συνοχή και οριζόντιο συντονισμό στο διεθνές επίπεδο, υποστηρίζοντας ότι η επιτυχία της βιωσιμότητας εξαρτάται από τη διασύνδεση μεταξύ τομέων και επιπέδων πολιτικής.

Τέλος, οι (Kranke & Quitsch 2021) τοποθετούν τη συζήτηση στο διεθνές θεσμικό επίπεδο, υποστηρίζοντας ότι οι διεθνείς οργανισμοί (IOs) συνιστούν κρίσιμους δρώντες στις παγκόσμιες μεταβάσεις προς τη βιωσιμότητα. Ενώ ο Brown εστιάζει στους οργανισμούς γεφύρωσης που λειτουργούν «από κάτω προς τα πάνω» και ο Kanie αναλύει τη θεσμική αναδιάρθρωση «από πάνω προς τα κάτω», οι (Kranke & Quitsch 2021) προτείνουν μια ενδιάμεση οπτική: οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως θεματοφύλακες του κατεστημένου είτε ως επιταχυντές θεσμικής αλλαγής.

Κοινό στοιχείο και των τριών προσεγγίσεων είναι η αναγνώριση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης ως θεμελιώδους προϋπόθεσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Σε συνδυασμό, τα τρία έργα σκιαγραφούν μια εξελικτική θεωρητική αλυσίδα:

Ο (Brown, 1991) θέτει τις βάσεις της θεσμικής μικροδυναμικής της βιωσιμότητας, δίνοντας έμφαση στην κοινωνική διαμεσολάβηση. Ο (Kanie et al. 2019) μεταφέρουν τη συζήτηση στο μακροθεσμικό επίπεδο της παγκόσμιας διακυβέρνησης, αναδεικνύοντας τη μετάβαση από κανόνες σε στόχους ως νέα μορφή συνεργατικής στρατηγικής. Οι (Kranke & Quitsch 2021) επεκτείνουν τη συζήτηση στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, προτείνοντας ότι η θεσμική αλλαγή στις μεταβάσεις βιωσιμότητας προϋποθέτει την ενεργή εμπλοκή και τον αναστοχασμό των διεθνών οργανισμών.

Κεφάλαιο 4. Διεθνείς Οργανισμοί και Ηγεσία στην Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί τη συνεργασία και την ενδυνάμωση διεθνών οργανισμών, οι οποίοι με τη βοήθεια χρηματοδοτικών πόρων, διεθνών συμφωνιών και στρατηγικών, κατευθύνουν την εφαρμογή πολιτικών που προάγουν την αειφορία και την ευημερία για όλους (Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021; Kanie et al., 2019). Στην κορυφή αυτής της διεθνούς συνεργασίας βρίσκεται ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), που είναι υπεύθυνος για την καθοδήγηση των διεθνών πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης μέσω των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) (UN, 2019; European Court of Auditors, n.d.), ενώ άλλοι οργανισμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν καταλυτικό ρόλο στην ενίσχυση αυτών των πολιτικών και στη χρηματοδότηση έργων που σχετίζονται με την αειφορία και την προστασία του περιβάλλοντος (Eurostat, 2017; European Commission, 2016; Gavas, Koch, Hackenesch, Mackie, & Maxwell, 2016; Bogers et al., 2022).

Η χρηματοδότηση έργων βιώσιμης ανάπτυξης και η ενίσχυση πολιτικών που διασφαλίζουν την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική αειφορία είναι καθοριστικά για την επίτευξη των στόχων αυτών (Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021). Οι διεθνείς οργανισμοί παρέχουν τις απαραίτητες υποδομές και τους πόρους για την εφαρμογή των πολιτικών, διασφαλίζοντας ότι οι δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη πραγματοποιούνται σε παγκόσμιο επίπεδο (Eurostat, 2015; European Commission, 2017).

4.1 Η Παγκόσμια Τράπεζα και η Χρηματοδότηση Βιώσιμων Έργων

Η Παγκόσμια Τράπεζα διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω της χρηματοδότησης και υποστήριξης έργων που ενσωματώνουν τις αρχές της αειφορίας (Adanma & Ogunbiyi, 2024; Gavas, Koch, Hackenesch, Mackie, & Maxwell, 2016). Από την ίδρυσή της, η Παγκόσμια Τράπεζα έχει εργαστεί για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την ενίσχυση των αναπτυσσόμενων χωρών μέσω της παροχής δανείων και τεχνικής βοήθειας (Eurostat, 2015). Αυτή η βοήθεια έχει επιφέρει αλλαγές που σχετίζονται με την καταπολέμηση της φτώχειας, την ενίσχυση της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης, και την εφαρμογή βιώσιμων περιβαλλοντικών πολιτικών (Bogers et al., 2022; Kanie et al., 2019).

Η χρηματοδότηση από την Παγκόσμια Τράπεζα είναι κρίσιμη, καθώς πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα να αναλάβουν σημαντικά αναπτυξιακά έργα χωρίς την εξωτερική υποστήριξη (Ambrosio et al., 2021). Η τράπεζα δεν παρέχει μόνο κεφάλαια, αλλά καθοδήγηση και τεχνική βοήθεια για να ωθήσει τις χώρες αυτές να εφαρμόσουν πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης που ευθυγραμμίζονται με τους διεθνείς στόχους και τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις (Eurostat, 2017; European Commission, 2016).

Η χρηματοδότηση βιώσιμων έργων από την Παγκόσμια Τράπεζα επικεντρώνεται σε τέσσερις βασικούς τομείς: την ενίσχυση των υποδομών, τη στήριξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και την προώθηση της κοινωνικής προστασίας (Sachs, 2015; Kranke & Quitsch, 2021). Μέσω αυτών των τομέων, η Παγκόσμια Τράπεζα βοηθά τις χώρες να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής των πολιτών τους, να ενισχύσουν την οικονομία τους και να διασφαλίσουν την περιβαλλοντική αειφορία (Eurostat, 2018; Happaerts, 2012).

4.1.1 Η Χρηματοδότηση Βιώσιμων Έργων: Ο Ρόλος στην Ενίσχυση της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η Παγκόσμια Τράπεζα χρηματοδοτεί έργα που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω συγκεκριμένων μηχανισμών που στοχεύουν στη μείωση της φτώχειας και την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (Adanma & Ogunbiyi, 2024; Gavas et al., 2016). Για παράδειγμα περιλαμβάνει έργα υποδομών που ενσωματώνουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κατασκευές φιλικές προς το περιβάλλον, εφαρμογές της κυκλικής οικονομίας και έργα για τη βελτίωση της διαχείρισης των φυσικών πόρων (Eurostat, 2017; Kanie et al., 2019).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της χρηματοδοτικής στήριξης της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι το πρόγραμμα «Πράσινα Δάνεια», το οποίο παρέχει χρηματοδότηση για έργα που προάγουν τις καθαρές τεχνολογίες και την ανακύκλωση (Brown, 1991; Bogers et al., 2022). Αυτά τα έργα περιλαμβάνουν την ανάπτυξη ηλιακών και αιολικών πάρκων, την προώθηση καθαρών και αποδοτικών τεχνολογιών στην παραγωγή ενέργειας και την εγκατάσταση υποδομών που μειώνουν τη ρύπανση και την εκπομπή CO₂ (Kranke & Quitsch, 2021; Eurostat, 2018).

Αναλυτικά η Παγκόσμια Τράπεζα υποστηρίζει την εφαρμογή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε χώρες που πλήττονται από την ενεργειακή κρίση και τις υψηλές τιμές της ενέργειας (Sachs, 2015; Happaerts, 2012). Μέσω της χρηματοδότησης και της τεχνικής

βοήθειας, η Τράπεζα ενθαρρύνει την υιοθέτηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως ηλιακή και αιολική, προκειμένου να μειωθούν οι εξαρτήσεις από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και να περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Gavas et al., 2016; Kranke & Quitsch, 2021).

Η χρηματοδότηση έργων από την Παγκόσμια Τράπεζα περιλαμβάνει επίσης την κατασκευή και αναβάθμιση βασικών υποδομών, όπως δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, οι οποίες συνεισφέρουν στη βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής (Eurostat, 2015; Eurostat, 2017). Το έργο αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο στην εξάλειψη της φτώχειας και τη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας, καθώς εξασφαλίζει την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες για εκατομμύρια ανθρώπους που ζουν σε συνθήκες φτώχειας (United Nations, 2015; European Commission, 2016).

Η Παγκόσμια Τράπεζα χρηματοδοτεί επίσης έργα που σχετίζονται με την αγροτική ανάπτυξη, την ενίσχυση της γεωργίας και την προώθηση της διατροφικής ασφάλειας (Ambrosio et al., 2021). Για παράδειγμα, η υποστήριξη της αγροτικής τεχνολογίας και η ενίσχυση της παραγωγής τροφίμων με βιώσιμο τρόπο, συμβάλλουν στην εξάλειψη της πείνας και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (Sachs, 2015; Kanie et al., 2019).

4.1.2 Ενίσχυση της Ανθεκτικότητας και Αντιμετώπιση Κλιματικών Κρίσεων

Ένα από τα πιο σημαντικά έργα της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι η χρηματοδότηση έργων που στοχεύουν στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινωνιών που πλήττονται από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής (Adanma & Ogunbiyi, 2024; Gavas et al., 2016). Οι φυσικές καταστροφές, οι αυξανόμενες θερμοκρασίες και οι αλλαγές στην κατανομή των φυσικών πόρων προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες (IPCC, 2014). Η Παγκόσμια Τράπεζα χρηματοδοτεί έργα που στοχεύουν στην αποκατάσταση υποδομών που καταστράφηκαν από φυσικές καταστροφές, όπως τα έργα ανασυγκρότησης μετά από πλημμύρες και σεισμούς, αλλά και στην ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης και ετοιμότητας για την κλιματική αλλαγή (Sachs, 2015; Eurostat, 2015).

Η Τράπεζα έχει, επίσης, αναπτύξει μηχανισμούς χρηματοδότησης που επιτρέπουν στις χώρες να χρηματοδοτούν την προσαρμογή τους στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως η κατασκευή ανθεκτικών σε καταστροφές κτιρίων, η αποκατάσταση εδαφών και η ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών (Kranke & Quitsch, 2021; European Commission, 2016). Αυτές οι

δράσεις προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της μείωσης των κινδύνων και της ενίσχυσης των τοπικών κοινοτήτων (Eurostat, 2017; Kanie et al., 2019).

4.1.3 Συνεργασία με Εταιρικούς Φορείς

Η Παγκόσμια Τράπεζα συνεργάζεται με άλλες διεθνείς οργανώσεις, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη, για τη χρηματοδότηση βιώσιμων έργων και την εφαρμογή πολιτικών που εξασφαλίζουν την υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) (Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021; Eurostat, 2017). Ειδικότερα, συνεργάζεται με κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα για την ανάπτυξη έργων που συνδυάζουν την καινοτομία με τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ προσφέρει τεχνική βοήθεια για τη βελτίωση των θεσμικών ικανοτήτων των κρατών στις αναπτυσσόμενες χώρες (Gavas et al., 2016; Eurostat, 2015). Η Τράπεζα ενθαρρύνει τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις που επιτυγχάνουν το διπλό στόχο: την κοινωνική πρόοδο και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Kanie et al., 2019; Kranke & Quitsch, 2021).

Η Παγκόσμια Τράπεζα συνεργάζεται επίσης με τους οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα, όπως οι εταιρείες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και οι φορείς τεχνολογίας, για να επενδύσουν σε πράσινες τεχνολογίες και να βοηθήσουν στην κλιματική μετάβαση (Sachs, 2015; Bogers et al., 2022). Αυτή η συνεργασία ενισχύει τη δημιουργία βιώσιμων λύσεων που μπορούν να αναπαραχθούν σε διάφορες περιοχές του κόσμου (Montesano, Biermann, Kalfagianni, & Vijge, 2021; Brown, 1991).

4.2 Η Παγκόσμια Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση

Η Έκθεση του IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) συνιστά μια ιστορική συμβολή στην επιστημονική και πολιτική κατανόηση της κλιματικής αλλαγής ως παγκόσμιου φαινομένου. Ωστόσο, πέρα από την τεχνική της αρτιότητα, αξίζει να προσεγγιστεί κριτικά υπό το πρίσμα των μεθοδολογικών επιλογών, της επιστημονικής ουδετερότητας και της πολιτικής της αποτελεσματικότητας. Το κεφάλαιο που ακολουθεί επιδιώκει να αναδείξει τόσο τα επιτεύγματα όσο και τους περιορισμούς των πιο πρόσφατων εκθέσεων, τοποθετώντας τα στο ευρύτερο πλαίσιο της παγκόσμιας περιβαλλοντικής διακυβέρνησης.

Το IPCC συγκροτείται ως ενδιάμεσος θεσμός μεταξύ επιστήμης και πολιτικής, με αποστολή να παράγει «πολιτικά συναφείς αλλά όχι πολιτικά προκατειλημμένες» αξιολογήσεις. Αυτή η διπλή λογική το καθιστά εξ ορισμού πεδίο διαπραγμάτευσης μεταξύ επιστημονικής γνώσης και πολιτικής σκοπιμότητας. Η σύνταξη των αναφορών είναι προϊόν μακρών συνεδριάσεων, όπου επιστήμονες και κυβερνητικοί εκπρόσωποι συνδιαμορφώνουν το τελικό κείμενο. Αν και αυτή η διαδικασία ενισχύει τη νομιμοποίηση και την αποδοχή της έκθεσης, ενέχει τον κίνδυνο της απλούστευσης και αποπολιτικοποίησης των πιο ριζοσπαστικών συμπερασμάτων.

Κριτικοί, όπως οι Hulme (2010) και Beck (2011), έχουν υποστηρίξει ότι το IPCC, προσπαθώντας να διατηρήσει συναίνεση, τείνει να παρουσιάζει συντηρητικά σενάρια και να υποτιμά ακραίες εκδοχές ρίσκου. Παρ' όλα αυτά, η AR5 καταφέρνει να διατηρήσει υψηλά επίπεδα επιστημονικής εγκυρότητας, αξιοποιώντας τις πιο πρόσφατες μεθοδολογίες ολοκληρωμένης αξιολόγησης. Το κύριο πρόβλημα δεν είναι η ποιότητα των δεδομένων, αλλά η πολιτική βούληση για εφαρμογή των συστάσεων.

4.2.1 Η Κοινωνική Διάσταση της Κλιματικής Δράσης

Η AR5, αν και αναγνωρίζει τη σημασία των συμπεριφορών και των τρόπων ζωής, δεν τις ενσωματώνει ουσιαστικά στα μοντέλα μετριασμού. Οι πολιτικές για τη μείωση εκπομπών παραμένουν προσανατολισμένες στην προσφορά, με έμφαση στις τεχνολογίες και όχι στη ζήτηση ενέργειας και κατανάλωση. Η έρευνα ωστόσο δείχνει ότι οι αλλαγές στον τρόπο ζωής, την αστική κινητικότητα, τη διατροφή και τη χρήση πόρων μπορούν να μειώσουν σημαντικά τις εκπομπές με χαμηλό κόστος. Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών και η κοινωνική καινοτομία αποτελούν κρίσιμα αλλά υποτιμημένα πεδία πολιτικής δράσης.

4.2.2 Ζητήματα Δικαιοσύνης και Ανισοτήτων

Η κλιματική δικαιοσύνη αναδεικνύεται ως καθοριστική διάσταση της παγκόσμιας πολιτικής μετριασμού. Οι αναπτυσσόμενες χώρες επισημαίνουν ότι τα σενάρια χαμηλών εκπομπών συχνά προϋποθέτουν περιορισμό της δικής τους βιομηχανικής ανάπτυξης ή εξάρτηση από

τεχνολογίες που ελέγχονται από ανεπτυγμένες οικονομίες. Η μετάβαση σε καθαρές τεχνολογίες απαιτεί επενδύσεις και τεχνογνωσία, που χωρίς διεθνή χρηματοδοτική υποστήριξη είναι ανέφικτες. Συνεπώς, η επιτυχία του μετριασμού εξαρτάται από την ενίσχυση της παγκόσμιας κλιματικής αλληλεγγύης και την οικοδόμηση ενός δικαιότερου συστήματος διακυβέρνησης.

4.2.3. Επιστημονική Ουδετερότητα και Πολιτική Επικοινωνία

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της AR5 είναι η προσπάθειά της να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στην επιστήμη και την πολιτική. Η γλώσσα του “Summary for Policymakers” χαρακτηρίζεται από ακρίβεια και ουδετερότητα, αποφεύγοντας δραματικές διατυπώσεις. Αυτό συμβάλλει στην αξιοπιστία του IPCC, αλλά μπορεί να περιορίζει τη δημόσια κατανόηση του επείγοντος χαρακτήρα της κλιματικής κρίσης. Η ισορροπία ανάμεσα στην επιστημονική τεκμηρίωση και την πολιτική επικοινωνία παραμένει εύθραυστη.

Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η επιμονή ορισμένων κρατών στη χρήση επιρρημάτων όπως “likely” ή “medium confidence”, τα οποία μειώνουν την αντιληπτή βεβαιότητα των επιστημονικών ευρημάτων.

4.2.4 Η Πολιτική Οικονομία της Κλιματικής Διακυβέρνησης

Η AR5 αναγνωρίζει ότι ο μετριασμός δεν είναι μόνο περιβαλλοντικό ζήτημα αλλά και ζήτημα πολιτικής οικονομίας. Τα συμφέροντα που συνδέονται με τα ορυκτά καύσιμα, η εξάρτηση των κρατικών προϋπολογισμών από φορολογικά έσοδα ενέργειας, και οι ανισότητες στη διεθνή αγορά κεφαλαίου καθιστούν τη μετάβαση πολύπλοκη. Εδώ εντοπίζεται το βασικό πολιτικό παράδοξο: η τεχνική δυνατότητα μετριασμού υπάρχει, αλλά η πολιτική ικανότητα υλοποίησης είναι περιορισμένη.

Η Έκθεση υποστηρίζει ότι οι πολιτικές μετριασμού πρέπει να σχεδιάζονται με ολοκληρωμένο τρόπο, συνδέοντας την ενεργειακή ασφάλεια, την ανάπτυξη, τη δημόσια υγεία και την κοινωνική συνοχή. Η υιοθέτηση τέτοιων πολιτικών μπορεί να δημιουργήσει πολλαπλά οφέλη, ενισχύοντας τη βιωσιμότητα και την πολιτική αποδοχή των κλιματικών στρατηγικών.

4.2.5 Συμπεράσματα

Η κριτική ανάγνωση της έκθεσης οδηγεί σε τρία βασικά συμπεράσματα:

- Η τεχνολογική επάρκεια δεν επαρκεί χωρίς θεσμική και κοινωνική καινοτομία.
- Η παγκόσμια συνεργασία πρέπει να ενισχυθεί με μηχανισμούς δίκαιης χρηματοδότησης και μεταφοράς τεχνολογίας.
- Η κλιματική πολιτική οφείλει να συνδέεται άμεσα με τις αρχές της δικαιοσύνης, της ισότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η πέμπτη αναφορά αξιολόγησης (AR5) έθεσε τα θεμέλια για τη Συμφωνία των Παρισίων (2015) και διαμόρφωσε το σύγχρονο πλαίσιο σκέψης για τη σχέση ανάμεσα στην επιστήμη, την πολιτική και τη βιωσιμότητα. Ωστόσο, η επίτευξη των στόχων της παραμένει πολιτικό και κοινωνικό στοίχημα. Η πρόκληση του 21ου αιώνα δεν είναι πλέον η γνώση των κινδύνων, αλλά η ικανότητα συλλογικής δράσης για τη μεταμόρφωση των συστημάτων που τους παράγουν.

4.3 Ο Σημερινός Βαθμός Επίτευξης των Στόχων σε Παγκόσμια Κλίμακα

Το 2025 σηματοδοτεί μια δεκαετία από την υιοθέτηση της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη από τα Ηνωμένα Έθνη. Η έκθεση τονίζει ότι, παρά τις σημαντικές προόδους, ο ρυθμός αλλαγής παραμένει ανεπαρκής για την επίτευξη των Στόχων έως το 2030. Από τους 169 επιμέρους στόχους, μόλις το 35% παρουσιάζει επαρκή ή μέτρια πρόοδο, το 48% είναι στάσιμο ή κινείται πολύ αργά, ενώ το 18% έχει υποχωρήσει κάτω από τα επίπεδα του 2015.

Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Αντόνιο Γκουτέρες, περιγράφει την κατάσταση ως «παγκόσμια αναπτυξιακή κρίση», με πάνω από 800 εκατομμύρια ανθρώπους σε ακραία φτώχεια, εκρηκτική κλιματική κρίση και εντεινόμενες ανισότητες. Η έκθεση καλεί σε άμεση δράση σε έξι κρίσιμες «μεταβάσεις των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης»: συστήματα τροφίμων, ενέργεια, ψηφιακή συνδεσιμότητα, εκπαίδευση, απασχόληση και κοινωνική προστασία, καθώς και κλίμα-βιοποικιλότητα.

Η έκθεση αφιερώνει σημαντικό τμήμα της στην υποδομή δεδομένων, θεωρώντας τη θεμέλιο λίθο της βιώσιμης ανάπτυξης. Παρά τη βελτίωση της κάλυψης δεδομένων (70% των δεικτών πλέον διαθέτουν επαρκή στοιχεία, έναντι 33% το 2016), τα στατιστικά συστήματα παραμένουν υποχρηματοδοτούμενα.

Η διεθνής χρηματοδότηση για στατιστικές αυξήθηκε από 586 εκατ. δολάρια το 2015 σε 875 εκατ. το 2022, αλλά παραμένει εύθραυστη, καθώς εννέα κύριοι χρηματοδότες καλύπτουν το 70% των συνολικών πόρων. Η απότομη διακοπή προγραμμάτων, όπως των Demographic and Health Surveys (DHS) το 2025, ανέδειξε την επικινδυνότητα της εξάρτησης από εξωτερικούς χρηματοδότες.

Η Έκθεση προτείνει μετάβαση από αποσπασματικές, χρηματοδοτούμενες πρωτοβουλίες σε εθνικά, βιώσιμα συστήματα δεδομένων. Η Πλατφόρμα του Μεδεγίν (2024) εισάγει οδικό χάρτη για τη μεταρρύθμιση των στατιστικών υποδομών με στόχο προσβασιμότητα, διαφάνεια και χρηματοδότηση μεγάλης διάρκειας.

4.3.1. Διαρθρωτικές Ανισότητες

Η Έκθεση αναδεικνύει τις πολλαπλές κρίσεις που διαμορφώνουν το αναπτυξιακό τοπίο: την ενεργειακή ανασφάλεια, τις γεωπολιτικές εντάσεις, την κλιματική απορρύθμιση και την εκτίναξη του δημόσιου χρέους στις αναπτυσσόμενες χώρες (1,4 τρισεκατομμύρια δολάρια ετησίως σε εξυπηρέτηση χρέους). Αυτές οι πιέσεις περιορίζουν τις δημόσιες επενδύσεις σε υγεία, εκπαίδευση και κοινωνική πρόνοια. Η έκθεση τονίζει την ανάγκη αναθεώρησης του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενίσχυσης της πολυμερούς συνεργασίας και κινητοποίησης ιδιωτικών κεφαλαίων για την επίτευξη των στόχων.

4.3.2 Επισκόπηση των Επιδόσεων των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στόχος 1: Μηδενική Φτώχεια

Η φτώχεια παραμένει ευρέως διαδεδομένη: το 9,9% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε ακραία φτώχεια (808 εκατομμύρια άνθρωποι). Οι ανισότητες εντείνονται στις χώρες χαμηλού εισοδήματος και στις περιοχές συγκρούσεων. Μόνο μία στις πέντε χώρες προβλέπεται να έχει μειώσει τη φτώχεια της στο μισό έως το 2030. Παρά την αύξηση της κοινωνικής προστασίας

(52% του πληθυσμού καλυμμένος), 3,8 δισ. άνθρωποι παραμένουν εκτός συστημάτων πρόνοιας.

Στόχος 2: Μηδενική Πείνα

Η πείνα μειώθηκε ελαφρώς (8,2% το 2024), αλλά οι δείκτες παραμένουν πάνω από τα προ-πανδημικά επίπεδα. 2,3 δισεκατομμύρια άνθρωποι αντιμετωπίζουν επισιτιστική ανασφάλεια, ενώ 150 εκατομμύρια παιδιά υποφέρουν από καθυστέρηση ανάπτυξης. Οι ανισότητες στην πρόσβαση σε υγιεινή διατροφή και στις επενδύσεις στη γεωργία παραμένουν έντονες. Παρότι οι δημόσιες δαπάνες στη γεωργία αυξήθηκαν, η συμβολή του τομέα στο ΑΕΠ παραμένει δυσανάλογα χαμηλή.

Στόχος 3: Καλή Υγεία και Ευημερία

Η πρόοδος επιβραδύνθηκε μετά τον COVID-19. Η μητρική θνησιμότητα μειώθηκε σε 197 θανάτους ανά 100.000 γεννήσεις, αλλά παραμένει μακριά από τον στόχο (70). Οι θάνατοι παιδιών κάτω των 5 ετών μειώθηκαν σε 4,8 εκατομμύρια, ωστόσο οι ανισότητες ανά περιοχή είναι τεράστιες.

Οι μολυσματικές ασθένειες όπως HIV, φυματίωση και ελονοσία παραμένουν απειλές· οι μη μεταδοτικές νόσοι (καρδιοπάθειες, καρκίνος, διαβήτης) ευθύνονται πλέον για πάνω από το 50% των πρόωρων θανάτων.

Στόχος 4: Ποιοτική Εκπαίδευση

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση έχει βελτιωθεί: 110 εκατομμύρια επιπλέον παιδιά φοιτούν από το 2015, ενώ το χάσμα των φύλων μειώνεται. Ωστόσο, πάνω από 240 εκατομμύρια παιδιά παραμένουν εκτός σχολείου. Η ποιότητα εκπαίδευσης υπονομεύεται από ελλείψεις σε εκπαιδευτικούς και χρηματοδότηση, ειδικά σε χώρες χαμηλού εισοδήματος. Ψηφιακές ανισότητες περιορίζουν την πρόσβαση σε εξ αποστάσεως μάθηση.

Στόχος 5: Ισότητα των Φύλων

Η πρόοδος είναι αργή και άνιση. Οι γυναίκες κατέχουν πλέον το 27% των κοινοβουλευτικών εδρών, έναντι 22% το 2015, αλλά η βία με βάση το φύλο, το χάσμα αμοιβών και η υποεκπροσώπηση στις ηγετικές θέσεις παραμένουν εκτεταμένα. Οι γυναίκες αφιερώνουν 2,5 φορές περισσότερο χρόνο σε απλήρωτη εργασία φροντίδας σε σχέση με τους άνδρες.

Στόχος 6: Καθαρό Νερό και Αποχέτευση

Περίπου 2,2 δισ. άνθρωποι στερούνται ασφαλούς πρόσβασης σε πόσιμο νερό και 3,5 δισ. δεν έχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις υγιεινής. Η ρύπανση και η υπερεκμετάλλευση υδάτινων πόρων απειλούν την ασφάλεια νερού, ιδίως στην Αφρική και τη Νότια Ασία. Παράλληλα, η κλιματική αλλαγή εντείνει ξηρασίες και πλημμύρες.

Στόχος 7: Προσιτή και Καθαρή Ενέργεια

Το 92% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει πρόσβαση σε ηλεκτρισμό, αλλά 675 εκατομμύρια άνθρωποι παραμένουν χωρίς σύνδεση. Η χρήση ανανεώσιμων πηγών αυξάνεται, καλύπτοντας περίπου το 20% της παγκόσμιας ενέργειας. Οι ανισότητες στην πρόσβαση και η έλλειψη χρηματοδότησης για καθαρές τεχνολογίες παραμένουν εμπόδια.

Στόχος 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη

Η παγκόσμια ανεργία βρίσκεται σε μείωση (4,9%), αλλά η εργασία παραμένει ανασφαλής για πολλούς. Περισσότεροι από 240 εκατομμύρια εργαζόμενοι ζουν με λιγότερα από 2,15 Αμερικάνικα δολάρια ανα ημέρα. Η οικονομική ανάπτυξη έχει επιβραδυνθεί σε πολλές χώρες χαμηλού εισοδήματος λόγω χρέους και γεωπολιτικών κρίσεων.

Στόχος 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές

Οι επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη αυξήθηκαν, αλλά παραμένουν άνισες. Οι αναπτυγμένες χώρες επενδύουν κατά μέσο όρο 2,5% του ΑΕΠ σε έρευνα και ανάπτυξη, ενώ οι αναπτυσσόμενες λιγότερο από 0,5%. Η ψηφιακή συνδεσιμότητα φτάνει το 68% του πληθυσμού, αλλά τα «ψηφιακά χάσματα» εμποδίζουν την καινοτομία.

Στόχος 10: Μείωση Ανισοτήτων

Η ανισότητα εισοδήματος μεταξύ και εντός χωρών αυξάνεται ξανά. Οι 10 πλουσιότεροι του κόσμου κατέχουν περιουσία ίση με το 40% του φτωχότερου μισού του πληθυσμού. Οι μεταναστευτικές ροές και η έλλειψη κοινωνικής κινητικότητας εντείνουν την κοινωνική πόλωση.

Στόχος 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες

Περισσότερο από το 55% του πληθυσμού ζει σε πόλεις, και το ποσοστό προβλέπεται να φτάσει 68% έως το 2050. Ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι ζουν σε “άτυπες κατοικίες” ή παραγκουπόλεις. Οι πόλεις είναι υπεύθυνες για το 70% των εκπομπών CO₂. Παρότι αυξάνονται οι βιώσιμες μεταφορές και η αστική αναζωογόνηση, η στέγαση παραμένει κρίσιμη πρόκληση.

Στόχος 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή

Η παγκόσμια κατανάλωση φυσικών πόρων υπερβαίνει τα όρια βιωσιμότητας. Παρά τις πρωτοβουλίες κυκλικής οικονομίας, η παραγωγή αποβλήτων και εκπομπών αυξάνεται. Το 2023, μόλις το 9% των πρώτων υλών ανακυκλώθηκε, ενώ οι απώλειες τροφίμων ανέρχονται στο 17% της συνολικής παραγωγής.

Στόχος 13: Δράση για το Κλίμα

Το 2024 ήταν το θερμότερο έτος στην ιστορία, ξεπερνώντας το όριο των 1,5°C. Οι εκπομπές CO₂ βρίσκονται στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 2 εκατομμυρίων ετών. Παρότι οι δεσμεύσεις για μηδενικές εκπομπές αυξάνονται, μόνο το 25% των χωρών έχει εφαρμόσει επαρκή πολιτική προσαρμογής. Οι απώλειες από κλιματικά γεγονότα αυξάνονται ραγδαία.

Στόχος 14: Ζωή κάτω από το Νερό

Η υγεία των ωκεανών επιδεινώνεται: το 35% των ιχθυοποθεμάτων υπεραλιεύεται, ενώ η ρύπανση από πλαστικά αυξάνεται. Παρόλα αυτά, η προστατευόμενη θαλάσσια έκταση αυξήθηκε στο 8,2% των παγκόσμιων υδάτων. Απαιτείται ενίσχυση της διακυβέρνησης και της βιώσιμης αλιείας.

Στόχος 15: Ζωή στη Στεριά

Η απώλεια δασών επιβραδύνθηκε, παρόλο αυτά 10 εκατομμύρια εκτάρια καταστρέφονται ετησίως. Το 75% των εδαφών έχει υποβαθμιστεί, ενώ η βιοποικιλότητα μειώνεται με πρωτοφανή ρυθμό. Περισσότερα από 1 εκατομμύρια είδη κινδυνεύουν με εξαφάνιση. Οι προστατευόμενες περιοχές καλύπτουν 17% της χερσαίας επιφάνειας.

Στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί

Περισσότεροι από 120 εκατομμύρια άνθρωποι είναι εκτοπισμένοι, περίπου οι διπλάσιοι σε σχέση με το 2015. Η διαφθορά, η βία και η διάβρωση των δημοκρατικών θεσμών αυξάνονται. Οι συγκρούσεις επηρεάζουν άμεσα την επίτευξη όλων των SDGs. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η ελευθερία του Τύπου περιορίζονται σε πολλές χώρες.

Στόχος 17: Συνεργασίες για τους Στόχους

Η διεθνής συνεργασία βρίσκεται υπό πίεση. Το δημόσιο χρέος στις αναπτυσσόμενες χώρες έχει φτάσει ιστορικό ρεκόρ (\$1,4 τρισεκατομμύρια), ενώ η επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια μειώνεται. Παρόλα αυτά, αυξάνεται η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, των δήμων και της κοινωνίας των πολιτών. Η ενίσχυση της «επείγουσας πολυμέρειας» αποτελεί κεντρικό κάλεσμα της Έκθεσης.

4.3.3 Συνολική Εικόνα

Η Έκθεση Βιώσιμης Ανάπτυξης 2025 αποτελεί όχι μόνο ένα απολογισμό αλλά και μια επείγουσα έκκληση για δράση. Προτείνεται μια προσέγγιση βασισμένη σε επενδύσεις μεγάλης κλίμακας στους έξι μετασχηματιστικούς τομείς (διατροφή, ενέργεια, ψηφιακή σύνδεση, εκπαίδευση, απασχόληση, κλίμα). Η επιτυχία της Ατζέντας 2030 θα μετρηθεί όχι από τους μέσους όρους, αλλά από το βαθμό τον οποίο βελτιώνονται οι ζωές των πιο ευάλωτων. Η διεθνής κοινότητα καλείται να κινηθεί με αποφασιστικότητα τα επόμενα πέντε χρόνια, μετατρέποντας τις δεσμεύσεις σε πράξη.

Συνολικά μόνο το 35% των στόχων βρίσκεται «σε τροχιά επίτευξης», το 48% καθυστερεί και το 18% έχει υποχωρήσει. Παρά την κρίσιμη κατάσταση, η Έκθεση υπογραμμίζει ότι η επίτευξη της Ατζέντας 2030 παραμένει εφικτή εφόσον υπάρξει πολιτική βούληση, επενδύσεις και διεθνής συνεργασία στους έξι μετασχηματιστικούς τομείς.

Κεφάλαιο 5. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμικό Πλαίσιο, Πρόοδος και Προοπτικές

Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals, SDGs) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αποτελούν το καθολικό πλαίσιο δράσης για τη μετάβαση προς μια οικονομία και κοινωνία που συνδυάζει την ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική ισορροπία (United Nations, 2015). Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει δεσμευθεί πλήρως στην υλοποίηση της Ατζέντας αυτής, ενσωματώνοντάς τη στο θεσμικό και πολιτικό της οικοδόμημα. Σύμφωνα με την Έκθεση Παρακολούθησης της Eurostat (2024), η βιώσιμη ανάπτυξη έχει πλέον καταστεί οριζόντιος άξονας όλων των ευρωπαϊκών πολιτικών, ενταγμένος στις Πολιτικές Κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2024–2029 (European Commission, 2024).

5.1. Θεσμικό πλαίσιο και Στρατηγική Ενσωμάτωσης

Η βιώσιμη ανάπτυξη, όπως ορίστηκε από την Έκθεση Brundtland (World Commission on Environment and Development, 1987), αποτελεί τη βάση για τις πολιτικές της ΕΕ. Η αρχή της αειφορίας είναι νομικά κατοχυρωμένη στο άρθρο 3(5) και στο άρθρο 21(2) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθιστώντας την προαγωγή της βιωσιμότητας υποχρέωση τόσο εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης.

Η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα πολυεπίπεδο θεσμικό σύστημα διακυβέρνησης για την προώθηση των στόχων, το οποίο περιλαμβάνει:

- ◆ Το Ευρωπαϊκό Green Deal (2019), το οποίο φιλοδοξεί να καταστήσει την Ευρώπη κλιματικά ουδέτερη έως το 2050 (European Commission, 2019).
- ◆ Την Ανακοίνωση “Next Steps for a Sustainable European Future” (2016), που σηματοδότησε την πλήρη ενσωμάτωση των στόχων στις ευρωπαϊκές πολιτικές.
- ◆ Το Έγγραφο Προβληματισμού “Towards a Sustainable Europe by 2030” (2019), το οποίο καθόρισε τις στρατηγικές επιλογές και τα εμπόδια της Ένωσης προς τη βιώσιμη μετάβαση.
- ◆ Η νέα Πολιτική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2024–2029) επιβεβαιώνει τη συνέχεια αυτής της στρατηγικής, εντάσσοντας τη βιωσιμότητα σε όλους τους τομείς πολιτικής: από την ενεργειακή ασφάλεια και την πράσινη βιομηχανία έως την κοινωνική συνοχή και τη δημοκρατική ανθεκτικότητα. Όπως τονίζεται, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν

αποτελεί απομονωμένο στόχο, αλλά θεσμικό υπόδειγμα ολιστικής διακυβέρνησης (Kanie et al., 2019).

5.1.1 Κοινή Πολιτική για το Κλίμα

Η στρατηγική της ΕΕ για την κλιματική δράση και τη βιώσιμη ανάπτυξη βασίζεται στον European Green Deal, μια πολιτική που τέθηκε σε εφαρμογή το 2019 και καθορίζει τη μετάβαση της Ευρώπης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Ο στόχος του Green Deal είναι να καταστήσει την ΕΕ την πρώτη περιοχή στον κόσμο που θα επιτύχει την κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050, σηματοδοτώντας την πλήρη εξισορρόπηση των εκπομπών CO₂ με τις διαδικασίες απορρόφησης του άνθρακα από το περιβάλλον (European Commission, 2019).

Το Green Deal καλύπτει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών, από την ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας μέχρι τη μείωση της ρύπανσης και τη διασφάλιση της οικονομικής αειφορίας (European Commission, 2016; Gavas et al., 2016). Η στρατηγική εστιάζει στην ανάπτυξη καθαρών τεχνολογιών, την ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής μετάβασης και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο (Eurostat, 2017; Kanie et al., 2019). Μέσω αυτής της στρατηγικής, η ΕΕ προχωρά σε διάφορες πρωτοβουλίες, όπως τη βελτίωση των ενεργειακών υποδομών και την εφαρμογή πράσινων πολιτικών, οι οποίες επιδιώκουν την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την ενίσχυση της περιβαλλοντικής υπευθυνότητας (European Commission, 2017; Eurostat, 2018).

Η στρατηγική για την κλιματική δράση ενσωματώνει επίσης στόχους για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα και του νερού, την προώθηση της βιοποικιλότητας και τη μείωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, συνδέοντας την κλιματική πολιτική με την ευρύτερη πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος (Sachs, 2015; Eurostat, 2015). Ειδικότερα, η ΕΕ προγραμματίζει να επενδύσει σημαντικά στην αναβάθμιση των ενεργειακών υποδομών, ενισχύοντας τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την αποδοτικότητα και την καθαρότητα των τεχνολογιών που χρησιμοποιούνται (European Commission, 2016; Kanie et al., 2019).

Η στρατηγική για την κλιματική ουδετερότητα της ΕΕ δεν αφορά μόνο τη μείωση των εκπομπών CO₂, αλλά και την ενίσχυση της καινοτομίας και της ανάπτυξης νέων πράσινων τεχνολογιών που θα ενισχύσουν την ανθεκτικότητα της ΕΕ σε μια αναδυόμενη πράσινη οικονομία (Ambrosio et al., 2021). Αυτό περιλαμβάνει επενδύσεις σε πράσινες υποδομές, όπως «έξυπνες» ενεργειακές υποδομές, οι οποίες επιτρέπουν την καλύτερη διαχείριση και κατανομή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε τοπικό και διεθνές επίπεδο (Eurostat, 2018; Kanie et al., 2019).

Η στρατηγική αυτή της ΕΕ για το κλίμα δεν περιορίζεται στα σύνορα της Ευρώπης. Η ΕΕ υποστηρίζει την επίτευξη των διεθνών κλιματικών στόχων μέσω της συνεργασίας και της χρηματοδότησης έργων σε τρίτες χώρες, ενισχύοντας τις αναπτυσσόμενες περιοχές στην προώθηση της καθαρής ενέργειας και στην κατασκευή πράσινων υποδομών (European Commission, 2017; Gavas et al., 2016). Αυτό συνδέεται με την επιθυμία της ΕΕ να παραμείνει ηγέτης στη διεθνή κλιματική πολιτική και να επηρεάσει θετικά την παγκόσμια μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία (Ambrosio et al., 2021).

5.1.2 Ο Ρόλος της ΕΕ στην Εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού

Η ΕΕ έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην υπογραφή και εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού, η οποία υιοθετήθηκε το 2015 και αποτελεί τη διεθνή συμφωνία για την κλιματική αλλαγή, με στόχο τον περιορισμό της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα και την καταπολέμηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (European Commission, 2016; Eurostat, 2017). Η ΕΕ ήταν ένας από τους πρώτους οργανισμούς που επικύρωσαν τη συμφωνία και έχει αναλάβει ενεργό ρόλο στην επίτευξή της, μέσω των πολιτικών και στρατηγικών της για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής (Ambrosio, et al, 2021). Η ΕΕ υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες για την κλιματική δράση ενισχύουν την παγκόσμια συνεργασία για την περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας και της μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (Gavas et al., 2016; European Commission, 2017).

Μέσω του European Green Deal, η ΕΕ υπερβαίνει τους εθνικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών, επενδύοντας σε καινοτόμες τεχνολογίες και νέες μορφές ενέργειας (Sachs, 2015; Eurostat, 2018). Ακόμη, η ΕΕ συνεισφέρει σημαντικά στην ανάπτυξη του μηχανισμού χρηματοδότησης της Συμφωνίας του Παρισιού, ο οποίος ενισχύει τη δυνατότητα των

αναπτυσσόμενων χωρών να προσαρμοστούν στην κλιματική αλλαγή και να μειώσουν τις εκπομπές τους (Kanie et al., 2019; European Commission, 2016).

5.1.3 Στρατηγικές για την Προώθηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρά σε φιλόδοξες στρατηγικές για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Eurostat, 2018). Στόχος της ΕΕ είναι να επιτύχει ποσοστό 32% ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό της μείγμα μέχρι το 2030, με στόχο την πλήρη ενεργειακή μετάβαση σε 100% ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μέχρι το 2050 (European Commission, 2016; Ambrosio et al., 2021). Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην ενίσχυση της ηλιακής, αιολικής και υδροηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και της βιομάζας και της γεωθερμικής ενέργειας (Kanie et al., 2019). Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θεωρούνται κεντρικό κομμάτι της στρατηγικής της ΕΕ για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και την ελαχιστοποίηση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα (Eurostat, 2017; Sachs, 2015).

Η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι επίσης συνδεδεμένη με την ανάπτυξη υποδομών για την αποθήκευση και τη διαχείριση της ενέργειας, προκειμένου να διασφαλιστεί η σταθερότητα της ενεργειακής τροφοδοσίας σε περιόδους υψηλής ζήτησης (European Commission, 2016). Η ανάπτυξη «έξυπνων» ενεργειακών δικτύων και η υποστήριξη της ενεργειακής αποδοτικότητας θα επιτρέψουν την καλύτερη χρήση των διαθέσιμων ανανεώσιμων πόρων (Eurostat, 2017).

5.1.4 Διεθνής Συνεργασία και Χρηματοδότηση Κλιματικών Έργων

Η ΕΕ έχει αναλάβει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της διεθνούς συνεργασίας για την κλιματική αλλαγή, μέσω χρηματοδότησης έργων σε αναπτυσσόμενες χώρες και ενίσχυσης της χρήσης καθαρών τεχνολογιών (Ambrosio, Hall, & Obydenkova, 2021; Kanie et al., 2019). Η ΕΕ συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς, κυβερνήσεις και εταιρείες για την προώθηση της πράσινης ενέργειας και την ενίσχυση των υποδομών που ενσωματώνουν την αειφορία (European Commission, 2017; Eurostat, 2018). Μέσω της Στρατηγικής για τη Διεθνή Συνεργασία για το Κλίμα, η ΕΕ χρηματοδοτεί προγράμματα που βοηθούν αναπτυσσόμενες χώρες να μειώσουν τις εκπομπές τους και να υιοθετήσουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Sachs, 2015).

Η ΕΕ συνεργάζεται επίσης με τη Διεθνή Τράπεζα Ανάπτυξης, τη Διεθνή Ατζέντα για το Κλίμα και άλλες διεθνείς πλατφόρμες για να ενισχύσει τη χρηματοδότηση πράσινων έργων και τεχνολογιών σε παγκόσμιο επίπεδο (Eurostat, 2015; Kanie et al., 2019). Με αυτές τις προσπάθειες, η ΕΕ στοχεύει να ενισχύσει την παγκόσμια ενεργειακή μετάβαση και να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού (European Commission, 2016).

5.2. Η Πρόοδος της Ευρώπης ως προς τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η Έκθεση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Ευρώπης 2025 (Europe Sustainable Development Report – ESDR2025), που συγγράφηκε από τους (Lafortune & Fuller, 2025), αποτελεί μία από τις πιο ολοκληρωμένες αναλύσεις σχετικά με την πρόοδο της Ευρώπης ως προς την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) των Ηνωμένων Εθνών. Η έκθεση εκπονήθηκε από το Κέντρο Μετασχηματισμού για τους SDGs του Δικτύου Λύσεων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών (SDSN) σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (EESC). Στόχος της είναι να παράσχει μια επιστημονικά τεκμηριωμένη αποτίμηση της προόδου και να προτείνει προτεραιότητες πολιτικής για τη νέα ευρωπαϊκή ηγεσία της περιόδου 2024–2029.

Η ESDR2025, έκτη κατά σειρά ετήσια έκδοση, δημοσιεύεται σε μια κρίσιμη συγκυρία: την έναρξη της θητείας της νέας ηγεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία θα οδηγήσει την Ένωση προς την τελική φάση της Ατζέντας 2030. Αν και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης δεν αναφέρονται ρητά στις Πολιτικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2024), επιβεβαιώνονται ρητώς στις επιστολές εντολής των Επιτρόπων και στη Στρατηγική Ατζέντα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2024–2029), η οποία δίνει έμφαση στη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

5.2.1 Συνολικά Ευρήματα

Η Ευρώπη εξακολουθεί να είναι η περιοχή με τις καλύτερες επιδόσεις παγκοσμίως. Ειδικότερα, οι 19 από τις 20 πρώτες χώρες του παγκόσμιου δείκτη SDG είναι ευρωπαϊκές. Η Φινλανδία καταλαμβάνει την πρώτη θέση για πέμπτη συνεχή χρονιά, ακολουθούμενη από τη Δανία, τη Σουηδία, την Αυστρία και τη Νορβηγία.

Ωστόσο, η συνολική επίδοση της ΕΕ, με μέσο δείκτη SDG 72,8%, δείχνει επιβράδυνση. Ο ρυθμός προόδου μειώθηκε κατά 0,8 μονάδες ανά έτος (2020–2023) σε σύγκριση με 1,9 μονάδες την περίοδο 2016–2019. Οι επιπτώσεις της πανδημίας, οι πληθωριστικές πιέσεις και οι γεωπολιτικές εντάσεις έχουν οδηγήσει σε στασιμότητα ή οπισθοδρόμηση σε αρκετούς κοινωνικοοικονομικούς δείκτες.

Η Eurostat (2024) παρουσιάζει μια εκτενή αξιολόγηση της προόδου των κρατών μελών έναντι των 17 SDGs, χρησιμοποιώντας 102 δείκτες που καλύπτουν κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και θεσμικές πτυχές. Η ανάλυση βασίζεται σε δύο χρονικά διαστήματα (5 και 15 ετών) για να αποτυπωθούν τόσο οι βραχυπρόθεσμες όσο και οι μακροπρόθεσμες τάσεις.

Αναλυτικά η ΕΕ σημειώνει θετική πρόοδο στους Στόχους που σχετίζονται με:

- Αξιοπρεπή εργασία και οικονομική ανάπτυξη (Στόχος 8)
- Μείωση των ανισοτήτων (Στόχος 10)
- Ποιοτική εκπαίδευση (Στόχος 4)
- Ισότητα των φύλων (Στόχος 5)
- Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές (Στόχος 9)

Αντίθετα, προβληματικές περιοχές παραμένουν οι Στόχοι που αφορούν το νερό (Στόχος 6), τη ζωή κάτω από το νερό (Στόχος 14) και τη ζωή στη στεριά (Στόχος 15), οι οποίοι συνδέονται άμεσα με τη συνεχιζόμενη απώλεια βιοποικιλότητας και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Αναλυτικά:

Στο στόχο 1 (Φτώχεια), παρατηρείται σταδιακή μείωση του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού, αν και παραμένει ο στόχος της αναβάθμισης του βιοτικού επιπέδου 15 εκατομμυρίων πολιτών από τη φτώχεια έως το 2030.

Ο Στόχος 3 (Υγεία) επηρεάστηκε από την πανδημία COVID-19, με μείωση του προσδόκιμου υγιούς ζωής και αύξηση των ανεκπλήρωτων ιατρικών αναγκών (OECD–EU, 2022).

Ο Στόχος 7 (Ενέργεια) δείχνει αύξηση της χρήσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και μείωση κατανάλωσης, αν και η ενεργειακή κρίση του 2022 ενίσχυσε την ενεργειακή φτώχεια.

Ο Στόχος 13 (Κλιματική Δράση) παρουσιάζει μείωση των εκπομπών κατά 36 % σε σχέση με το 1990, αλλά χρειάζονται επιπλέον πολιτικές για την επίτευξη του στόχου -55 % έως το 2030.

Ο Στόχος 15 (Χερσαία ζωή) παρουσιάζει σοβαρή επιδείνωση, με αργή πρόοδο στην προστασία των οικοσυστημάτων.

Η ανάλυση της Eurostat καταδεικνύει ότι η ΕΕ κινείται προς μια ανισομερή επίτευξη των στόχων, με τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα να παρουσιάζουν σταθερότερη πρόοδο έναντι των περιβαλλοντικών, που παραμένουν εξαιρετικά ευάλωτα σε εξωγενείς κρίσεις.

5.2.2 Κύριες Προκλήσεις

Η έκθεση των (Lafortune & Fuller, 2025) επισημαίνει πέντε βασικές προκλήσεις για την ΕΕ:

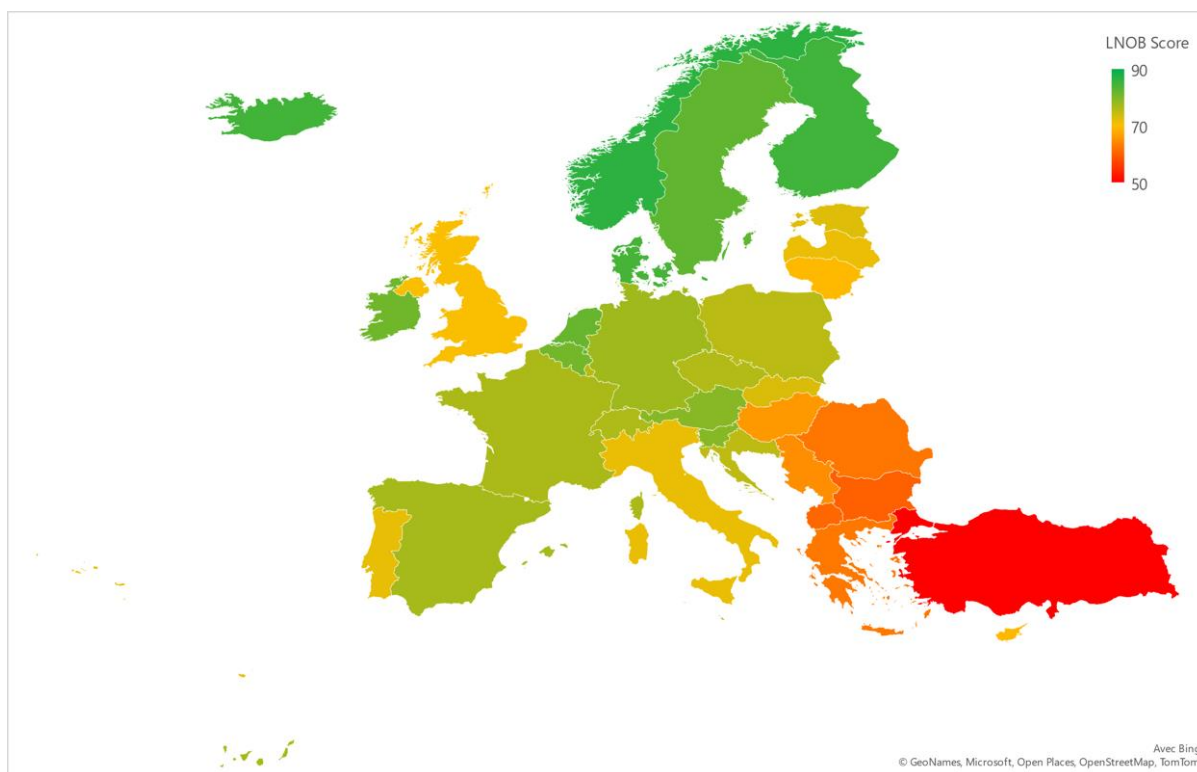
1. Αύξηση των ανισοτήτων
2. Περιβαλλοντικές και βιοποικιλιακές πιέσεις, ιδιαίτερα στα συστήματα τροφίμων και χρήσης γης.
3. Αρνητικές διεθνείς επιπτώσεις από μη βιώσιμες αλυσίδες παραγωγής και κατανάλωσης.
4. Περιφερειακές ανισότητες μεταξύ Βόρειας, Νότιας, Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.
5. Επιδείνωση στη διακυβέρνηση και τις θεσμικές επιδόσεις, ιδίως στους στόχους 16 και 17.

Η στασιμότητα αυτή απειλεί την επίτευξη των Στόχων έως το 2030, ενώ οι υποψήφιες χώρες (π.χ. Σερβία, Τουρκία) εμφανίζουν ακόμη χαμηλότερες επιδόσεις (60,9%).

5.2.3. Ο Δείκτης Ανισοτήτων «Κανείς να Μη Μείνει Πίσω» (LNOB: *Leave No One Behind*)

Ο Δείκτης LNOB (Lafortune & Fuller, 2025) μετρά τις εσωτερικές ανισότητες εντός των χωρών μέσω 34 δεικτών που αφορούν τη φτώχεια, την εισοδηματική ανισότητα, την ισότητα φύλων και την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες. Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Νορβηγία, Φινλανδία, Ισλανδία, Δανία, Σουηδία) καταγράφουν τις υψηλότερες επιδόσεις, ενώ οι Βαλτικές και Κεντροανατολικές χώρες υστερούν.

Από το 2020, η πρόοδος στην ισότητα των φύλων παραμένει η μόνη θετική εξέλιξη, ενώ οι δείκτες φτώχειας και στέγασης έχουν επιδεινωθεί. Σημαντικά είναι τα κενά απασχόλησης ατόμων με αναπηρία, τα οποία ξεπερνούν το 20% σε ορισμένα κράτη-μέλη, αποκαλύπτοντας τις κοινωνικές προκλήσεις της ενεργειακής και ψηφιακής μετάβασης.

Εικόνα 1: Η επίμερους βαθμολογία κάθε κράτους σύμφωνα με το δείκτη LNOB (Lafortune & Fuller, 2025, p. 10)

5.2.4. Διεθνείς Επιπτώσεις

Η ειρήνη, η καλή διακυβέρνηση και η διεθνής συνεργασία αποτελούν θεμέλια της βιώσιμης ανάπτυξης. Το «Σύμφωνο για το Μέλλον» του ΟΗΕ (2024) καλεί σε αναζωογόνηση της πολυμερούς συνεργασίας και στη μεταρρύθμιση της Παγκόσμιας Χρηματοπιστωτικής Αρχιτεκτονικής.

Παράλληλα, η αύξηση των αμυντικών δαπανών και η δημοσιονομική λιτότητα ενδέχεται να μειώσουν τη Διεθνή Αναπτυξιακή Βοήθεια, υπονομεύοντας την πρόοδο των στόχων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η υποχώρηση της ελευθερίας του Τύπου σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες επιδεινώνει την επίδοση στον στόχο 16.

Η Ευρώπη εξακολουθεί να προκαλεί σημαντικές αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις μέσω του εμπορίου και της κατανάλωσης. Ο Μηχανισμός Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (CBAM) θεωρείται θετικό βήμα, αλλά χρειάζεται διεθνή διάλογο για δίκαιη εφαρμογή και αξιοποίηση των εσόδων υπέρ των αναπτυσσόμενων χωρών. Η έκθεση καλεί για μεταρρύθμιση του παγκόσμιου εμπορικού συστήματος ώστε να ευθυγραμμιστεί με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

5.3. Πολιτικές Προοπτικές και Θεσμική Παρακολούθηση

Η παρακολούθηση των στόχων συνιστά πλέον μόνιμο θεσμικό μηχανισμό της ΕΕ. Από το 2017, η Eurostat δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις παρακολούθησης με βάση το ευρωπαϊκό πλαίσιο δεικτών (Eurostat, 2023). Η ΕΕ προσεγγίζει έτσι τη βιωσιμότητα ως σύστημα διακυβέρνησης πολλαπλών επιπέδων (multi-level governance), όπου η παρακολούθηση, η συλλογική μάθηση και η θεσμική διασύνδεση μεταξύ των κρατών μελών αποτελούν βασικούς άξονες προόδου.

Η ESDR2025 προτείνει ένα Ευρωπαϊκό Συμβόλαιο για το Μέλλον, με τέσσερις βασικούς άξονες:

- ✓ Κλιμάκωση επενδύσεων σε καθαρές τεχνολογίες, ενέργεια και υποδομές, με μακροπρόθεσμο πλαίσιο έως το 2035.
- ✓ Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και αντιμετώπιση των ανισοτήτων.
- ✓ Προώθηση βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης, ειδικά στα τρόφιμα και τη γεωργία. Εμβάθυνση της διπλωματίας για τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.
- ✓ Υποστήριξη μιας μεταρρυθμισμένης, πολυμερούς παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Η έκθεση προτείνει την υιοθέτηση μιας Κοινής Πολιτικής Δήλωσης για τους στόχους εντός του 2025 και τη σύνταξη δεύτερης Εθελοντικής Επισκόπησης (Voluntary Review) πριν από τη Σύνοδο Κορυφής του 2027. Επίσης, συνιστά τη θεσμοθέτηση μόνιμου μηχανισμού διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών, υπό την αιγίδα της EESC.

5.4. Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πραγματοποιήσει αξιόλογη πρόοδο προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, επιδεικνύοντας ιδιαίτερη βελτίωση στους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες, ενώ οι περιβαλλοντικές διαστάσεις παραμένουν η πιο αδύναμη συνιστώσα του συνολικού πλαισίου. Η επόμενη δεκαετία θεωρείται κρίσιμη για τη μετάβαση από τη στρατηγική στην πλήρη θεσμική εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης, με στόχο την επίτευξη μιας ισορροπημένης, δίκαιης και πράσινης Ευρώπης.

Η πορεία της ΕΕ αναδεικνύει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι μόνο ένα πολιτικό σύνθημα, αλλά ένα πολύπλοκο θεσμικό εγχείρημα που απαιτεί συνεργασία, γνώση και διαρκή αναστοχασμό. Η ενίσχυση των μηχανισμών παρακολούθησης, η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και η εμβάθυνση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης αποτελούν τα θεμέλια για την εδραίωση μιας ανθεκτικής και κοινωνικά συνεκτικής Ευρωπαϊκής Ένωσης, ικανής να αποτελέσει παγκόσμιο πρότυπο εφαρμογής της Ατζέντας 2030.

Η έκθεση (Lafortune & Fuller, 2025) τοποθετεί τη βιώσιμη ανάπτυξη στο ευρύτερο πλαίσιο της αυξανόμενης γεωπολιτικής αστάθειας, της δημοσιονομικής πίεσης και της ανάγκης για συλλογικές επενδύσεις. Η Έκθεση αναφέρεται χαρακτηριστικά στην ανάγκη για πρόσθετες ετήσιες επενδύσεις ύψους 800 δισεκατομμυρίων ευρώ, προκειμένου να προωθηθούν οι πράσινες και ψηφιακές μεταβάσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, η ESDR2025 εισηγείται τη θέσπιση μιας «Ευρωπαϊκής Συμφωνίας για το Μέλλον» (European Deal for the Future), που θα συνδυάζει την περιβαλλοντική, κοινωνική και διεθνή διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η Έκθεση του 2025 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Ευρώπης παρουσιάζει μια ρεαλιστική αλλά και ανησυχητική εικόνα: η Ευρώπη παραμένει ηγέτιδα δύναμη στη βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά αντιμετωπίζει στασιμότητα στην κοινωνική συνοχή, την περιβαλλοντική μετάβαση και τη δημοκρατική διακυβέρνηση.

Η προτεινόμενη «Ευρωπαϊκή Συμφωνία για το Μέλλον» ενώνει την πράσινη ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη διεθνή συνεργασία ως αλληλένδετους πυλώνες για την επίτευξη

των στόχων της Ατζέντας 2030 και τη διαμόρφωση μιας νέας ευρωπαϊκής πορείας βιώσιμης ευημερίας.

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί σήμερα το κεντρικό ζήτημα για την παγκόσμια κοινότητα, καθώς οι προκλήσεις της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, της κοινωνικής ανισότητας και της εξάντλησης των φυσικών πόρων γίνονται όλο και πιο επιτακτικές. Ο όρος διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην Έκθεση Brundtland του 1987, η οποία όρισε τη βιώσιμη ανάπτυξη ως την ικανότητα να καλύπτονται οι ανάγκες του παρόντος χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες. Η έννοια αυτή ενσωματώνει τρεις αλληλένδετους πυλώνες: την οικονομική ανάπτυξη με αποδοτική χρήση των πόρων, την κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα, και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Το 2015, τα κράτη μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησαν την ατζέντα 2030 με τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων από την εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας μέχρι την προστασία του κλίματος, τη βιοποικιλότητα, την ισότητα των φύλων, την ποιοτική εκπαίδευση, την καθαρή ενέργεια και την ειρήνη. Κάθε στόχος συνοδεύεται από σαφείς δείκτες και απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ κρατών, διεθνών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών για την επίτευξή του. Οι στόχοι αυτοί αντιπροσωπεύουν μια ολιστική προσέγγιση που αναγνωρίζει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την ταυτόχρονη αντιμετώπιση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Η παγκόσμια διακυβέρνηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη έχει υποστεί σημαντική μετατόπιση τα τελευταία χρόνια. Από το παραδοσιακό μοντέλο της διακυβέρνησης μέσω κανόνων, που βασιζόταν σε δεσμευτικές συμφωνίες και μηχανισμούς συμμόρφωσης, η διεθνής κοινότητα μεταβαίνει σε ένα νέο μοντέλο διακυβέρνησης μέσω στόχων. Αυτή η στρατηγική εστιάζει στη συλλογική δράση, τη συμμετοχή ευρύτερου φάσματος δρώντων και την ενίσχυση της συνοχής μεταξύ διαφορετικών πολιτικών τομέων. Η προσέγγιση αυτή απαιτεί τη θεσμική ενσωμάτωση των αρχών της βιωσιμότητας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, από το παγκόσμιο έως το τοπικό, καθώς και την ανάπτυξη μηχανισμών που επιτρέπουν την ευελιξία, την προσαρμοστικότητα και τη συνεχή μάθηση από τις εμπειρίες.

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία αυτή διαδραματίζουν οι οργανισμοί γεφύρωσης, οι οποίοι λειτουργούν ως ενδιάμεσοι θεσμοί που διευκολύνουν τη ροή πληροφοριών, πόρων και συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών ομάδων. Ειδικότερα, συνδέουν κυβερνήσεις, επιχειρήσεις, επιστημονικά ιδρύματα, τοπικές κοινότητες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα σε διαφορετικές λογικές και συμφέροντα. Η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από την ικανότητά τους να προσαρμόζονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα και να καλλιεργούν σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ δρώντων που διαφέρουν σε ισχύ και πόρους.

Οι διεθνείς οργανισμοί, και ιδιαίτερα η Παγκόσμια Τράπεζα, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη χρηματοδότηση και υλοποίηση βιώσιμων έργων παγκοσμίως. Η Παγκόσμια Τράπεζα παρέχει δάνεια και τεχνική βοήθεια για την ανάπτυξη υποδομών που ενσωματώνουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την κατασκευή φιλικών προς το περιβάλλον κτιρίων, την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας και τη βελτίωση της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Μέσω προγραμμάτων όπως τα Πράσινα Δάνεια, η παγκόσμια Τράπεζα χρηματοδοτεί έργα που προάγουν καθαρές τεχνολογίες, ηλιακά και αιολικά πάρκα, και υποδομές που μειώνουν τη ρύπανση και τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Επιπλέον, η Παγκόσμια Τράπεζα υποστηρίζει την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινωνιών που πλήττονται από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, χρηματοδοτώντας την αποκατάσταση υποδομών μετά από φυσικές καταστροφές και την ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης και προσαρμογής.

Η κλιματική διακυβέρνηση αποτελεί έναν από τους πιο κρίσιμους τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης. Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή παρέχει επιστημονική καθοδήγηση για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, ωστόσο αντιμετωπίζει την πρόκληση να ισορροπήσει μεταξύ επιστημονικής ακρίβειας και πολιτικής σκοπιμότητας. Η έκθεση AR5 της IPCC έθεσε τα θεμέλια για τη Συμφωνία των Παρισίων του 2015, αλλά η υλοποίηση των στόχων της παραμένει πολιτικό και κοινωνικό στοίχημα. Ζητήματα κλιματικής δικαιοσύνης και ανισοτήτων μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών καθιστούν την παγκόσμια συνεργασία και τη χρηματοδότηση κλιματικών έργων, απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων.

Η Έκθεση του ΟΗΕ για το 2025 αποκαλύπτει ότι μόλις το τριάντα πέντε τοις εκατό των στόχων παρουσιάζει επαρκή πρόοδο, ενώ το σαράντα οκτώ τοις εκατό είναι στάσιμο ή κινείται πολύ αργά και το δεκαοκτώ τοις εκατό έχει υποχωρήσει κάτω από τα επίπεδα του 2015. Περισσότεροι από οκτακόσια εκατομμύρια άνθρωποι ζουν ακόμα σε ακραία φτώχεια, ενώ δύο

κόμμα τρία δισεκατομμύρια αντιμετωπίζουν επισιτιστική ανασφάλεια. Η κλιματική κρίση εντείνεται, με το 2024 να καταγράφεται ως το θερμότερο έτος στην ιστορία, ξεπερνώντας το όριο των ενός κόμμα πέντε βαθμών Κελσίου. Η βιοποικιλότητα μειώνεται με πρωτοφανή ρυθμό, με πάνω από ένα εκατομμύριο είδη να κινδυνεύουν με εξαφάνιση, ενώ οι συγκρούσεις και οι γεωπολιτικές εντάσεις έχουν οδηγήσει σε εκατόν είκοσι εκατομμύρια εκτοπισμένους ανθρώπους παγκοσμίως.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει η περιοχή με τις καλύτερες επιδόσεις παγκοσμίως στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, με δεκαεννέα από τις είκοσι πρώτες χώρες να είναι ευρωπαϊκές. Η ΕΕ έχει ενσωματώσει τη βιώσιμη ανάπτυξη στο θεσμικό της πλαίσιο μέσω του European Green Deal, που στοχεύει στην επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050, και μέσω της δέσμευσής της στη Συμφωνία του Παρισιού. Η ΕΕ επενδύει σημαντικά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, με στόχο το τριάντα δύο τοις εκατό του ενεργειακού της μείγματος να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές έως το 2030. Ωστόσο, η πρόοδος έχει επιβραδυνθεί τα τελευταία χρόνια, με τον μέσο ρυθμό βελτίωσης να μειώνεται από ένα κόμμα εννέα μονάδες ετησίως την περίοδο 2016-2019 σε μόλις μηδέν κόμμα οκτώ μονάδες την περίοδο 2020-2023. Οι περιβαλλοντικές επιδόσεις παραμένουν η αδύναμη πτυχή, ιδιαίτερα στους τομείς του νερού, της θαλάσσιας και χερσαίας ζωής.

Η έκθεση Europe Sustainable Development Report 2025 τονίζει ότι οι ανισότητες στην Ευρώπη αυξάνονται, ενώ η αρχή «Κανείς να μη μείνει πίσω» εφαρμόζεται περιορισμένα. Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης παρουσιάζουν τις καλύτερες επιδόσεις στο δείκτη LNOB, ενώ οι Βαλτικές και Κεντροανατολικές χώρες υστερούν σημαντικά. Από το 2020, μόνο η ισότητα των φύλων δείχνει βελτίωση, ενώ οι δείκτες φτώχειας και στέγασης έχουν επιδεινωθεί. Επιπλέον, η Ευρώπη προκαλεί σημαντικές αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις μέσω των μη βιώσιμων αλυσίδων παραγωγής της.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, η έκθεση προτείνει μια Ευρωπαϊκή συμφωνία για το μέλλον που θα συνδυάζει επενδύσεις ύψους οκτακοσίων δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως σε καθαρές τεχνολογίες και υποδομές, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την προώθηση βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης και την εμπάθυνση της διεθνούς συνεργασίας. Η επιτυχία της Ατζέντας 2030 απαιτεί πολιτική βούληση, μεταρρύθμιση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενδυνάμωση των γυναικών, ψηφιακή ένταξη και συλλογική δράση σε όλα τα επίπεδα. Η επόμενη πενταετία θα είναι καθοριστική για τη μετατροπή των δεσμεύσεων σε πράξη και την επίτευξη μιας δίκαιης, ανθεκτικής και βιώσιμης παγκόσμιας

κοινωνίας που θα διασφαλίζει την ευημερία για όλους χωρίς να υπονομεύει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Adanma, U., & Ogunbiyi, E. (2024). A comparative review of global environmental policies for promoting sustainable development and economic growth. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*. <https://doi.org/10.51594/ijarss.v6i5.1147>.
- Ambrosio, T., Hall, S., & Obydenkova, A. (2021). Sustainable Development Agendas of Regional International Organizations: The European Bank of Reconstruction and Development and the Eurasian Development Bank. *Problems of Post-Communism*, 69, 304–316. <https://doi.org/10.1080/10758216.2021.1979412>.
- Andrea Ciambra, A., Alice Siragusa, A., & Paola Proietti, P. (2021). *European SDG Voluntary Local Reviews: A comparative analysis of local indicators and data*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Bogers, M., Biermann, F., Kalfagianni, A., Kim, R., Treep, J., & De Vos, M. (2022). The impact of the Sustainable Development Goals on a network of 276 international organizations. *Global Environmental Change*. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2022.102567>.
- Brown, D. (1991). Bridging Organizations and Sustainable Development. *Human Relations*, 44, 807–831. <https://doi.org/10.1177/001872679104400804>.
- Eurostat. (2015). *Sustainable development in the European Union: 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*. Luxembourg. Retrieved August 3, 2017, from <http://www.actuenvironnement.com/media/pdf/eurostat-SDD-UE.pdf>
- Eurostat. (2017). *EU SDG Indicator Set*. European Commission.
- EUR-Lex. (n.d.). Sustainable development. Retrieved December 10, 2018, from https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/sustainable_development.html?locale=el
- European Commission. (2016). *Next steps for a sustainable European future: European action for sustainability*. Strasbourg, 22.11.2016. Retrieved August 3, 2017, from

https://ec.europa.eu/europeaid/commission-communication-next-steps-sustainableeuropean-future_en

European Commission. (2017). C(2017) 2941 final COMMISSION DECISION of 22.5.2017 on setting up the multi-stakeholder platform on the implementation of the Sustainable Development Goals in the EU. *European Commission*.

European Commission. (2018). *Key elements of the EU-Japan Economic Partnership Agreement*. Strasbourg: European Commission.

Eurostat. (2018). *Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*. European Commission.

European Court of Auditors. (n.d.). Reporting on sustainability: How the EU institutions and bodies report on sustainability. *European Court of Auditors*. Retrieved April 1, 2025, from https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/rcr_reporting_on_sustainability/rcr_reporting_on_sustainability_el.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ). Retrieved December 9, 2018, from https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-planeurope-juncker-plan/european-fund-strategic-investments-efsi_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Η προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Retrieved 2018, from https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Multi-stakeholder platform on SDGs. Retrieved December 10, 2018, from https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/multi-stakeholder-platform-sdgs_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Policies. Retrieved December 11, 2018, from https://ec.europa.eu/info/policies_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Promoting EU values through trade. Retrieved December 9, 2018, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/promoting-eu-values/>

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016). Ανακοίνωση σχετικά με τα Επόμενα Βήματα για ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλλον, COM (2016) 739. European Commission.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). C(2017) 2941 final COMMISSION DECISION of 22.5.2017 on setting up the multi-stakeholder platform on the implementation of the Sustainable Development Goals in the EU. European Commission.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). Key elements of the EU-Japan Economic Partnership Agreement. Strasbourg: European Commission.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). An introduction to the EU-Japan Economic Partnership Agreement. European Commission.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (n.d.). Τι είναι το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη?. Retrieved December 11, 2018, from https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/investment-plan-europe-juncker-plan/what-investment-plan-europe_el
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών. (2017). Draft opinion: Next steps for a sustainable European future – European action for sustainability, 124th plenary session, 12-13 July 2017, CIVEXVI/020. *European Committee of the Regions*.
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (2018). Δελτίο τύπου - Η ΕΕ και η Ιαπωνία υπογράφουν συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης. Tokyo: s.n.
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (n.d.). Εμπόριο. Retrieved December 9, 2018, from https://europa.eu/european-union/topics/trade_el
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (n.d.). Κεντρική Ασία. Retrieved December 10, 2018, from <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/178/%CE%BA%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1>
- Foster, E. (2008). Sustainable Development Policy in Britain: Shaping Conduct Through Global Governmentality. *British Politics*, 3, 535–555. <https://doi.org/10.1057/BP.2008.25>.
- Gavas, M., Koch, S., Hackenesch, C., Mackie, J., & Maxwell, S. (2016). *The European Union's global strategy: Putting sustainable development at the heart of EU external action*.

- European Think Tanks Group. Retrieved August 3, 2017, from <http://ecdpm.org/publications/eu-global-strategy-global-goals-ettg-2016/>
- Happaerts, S. (2012). Sustainable development and subnational governments. Going beyond symbolic politics. *Environmental Development*, 4, 2-17. <https://doi.org/10.1016/J.ENVDEV.2012.07.001>.
- Harangozó, G., & Zilahy, G. (2015). Cooperation between business and non-governmental organizations to promote sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 89, 18-31. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2014.10.092>.
- Heinrichs, H., & Biermann, F. (2016). Sustainability: Politics and Governance. *Sustainability Science*, 129-137. https://doi.org/10.1007/978-94-017-7242-6_11.
- IPCC. (2014). Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Intergovernmental Panel on Climate Change.
- Kanie, N., Griggs, D., Young, O., Waddell, S., Shrivastava, P., Haas, P., Broadgate, W., Gaffney, O., & Körösi, C. (2019). Rules to goals: emergence of new governance strategies for sustainable development. *Sustainability Science*, 14, 1745–1749. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00729-1>.
- Karanikola, Z., & Pitsou, C. (2019). *Karanikola Zoi, Pitsou Chariklia Number 16-17, 2019*.
- Kanie, N., Griggs, D., Young, O., Waddell, S., Shrivastava, P., Haas, P., Broadgate, W., Gaffney, O., & Körösi, C. (2019). Rules to goals: emergence of new governance strategies for sustainable development. *Sustainability Science*, 14, 1745–1749. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00729-1>.
- Kranke, M., & Quitsch, S. (2021). International organisations in global sustainability transitions. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2021.10.017>.
- Land, H. (2016). The 2030 development agenda and the SDGs: What role for higher education? Retrieved February 1, 2019, from <http://www.acup.cat/sites/default/files/agenda-2030-and-ods-what-role-he-hilligjevan27t-land.pdf>

- Lafortune, G., & Fuller, G. (2025). Europe Sustainable Development Report 2025: SDG priorities for the new EU leadership. Paris: SDSN and Dublin: Dublin University Press. <https://doi.org/10.25546/110692>
- Lele, S. (1991). Sustainable development: A critical review. *World Development*, 19, 607–621. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90197-P](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90197-P).
- Mackie, J. (2007). *Evaluation of the EU Institutions & Member States' Mechanisms for Promoting Policy Coherence for Development*. Study for the Evaluation Services of the Ministries of Foreign Affairs of France and Belgium, the Federal Ministry of Development Cooperation Germany and DG Europe Aid, European Commission. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. Retrieved August 7, 2017, from <http://ecdpm.org/publications/evaluation-study-eu-member-states-mechanisms-pcd/>
- Montesano, F., Biermann, F., Kalfagianni, A., & Vijge, M. (2021). Can the Sustainable Development Goals Green International Organisations? Sustainability Integration in the International Labour Organisation. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 25, 1–15. <https://doi.org/10.1080/1523908X.2021.1976123>.
- O'Riordan, T. (2004). Environmental science, sustainability and politics. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 29, 234–247. <https://doi.org/10.1111/J.0020-2754.2004.00127.X>.
- Quental, N., Lourenço, J., & Silva, F. (2011). Sustainable development policy: goals, targets and political cycles. *Sustainable Development*, 19, 15–29. <https://doi.org/10.1002/SD.416>.
- UN. (1972). *CONFERENCE ON THE HUMAN ENVIRONMENT*, 546. Stockholm.
- UN. (1982). *World Charter for Nature*. Retrieved December 7, 2020, from <https://digitallibrary.un.org/record/39295#record-files-collapse-header>
- UN. (2019, October 15). *Political declaration of the high-level political forum*. Retrieved September 30, 2021, from <https://undocs.org/en/A/RES/74/4>

- UN. (2019, September). www.un.org. Retrieved October 1, 2021, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/decade-of-action/>
- UN. (2020, October). <https://sdgs.un.org>. Retrieved September 30, 2021, from https://sdgs.un.org/sites/default/files/2020-10/GlobalGuidingElementsforVLRs_FINAL.pdf
- UN. (n.d.). <https://sustainabledevelopment.un.org>. Retrieved September 30, 2021, from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/17346Updated_Voluntary_Guidelines.pdf
- UN SDSN, & German Government. (2016). Retrieved August 10, 2021, from <https://sdgcities.guide/>
- UN. (n.d.). un.org. Retrieved December 8, 2020, from <https://www.un.org/en/sections/history/history-unitednations/index.html>
- UN. (n.d.). www.un.org. Retrieved January 4, 2021, from <https://www.un.org/en/conferences/habitat/vancouver1976>
- UNDRR. (n.d.). Retrieved December 12, 2020, from <https://www.undrr.org/publication/sendai-declaration>
- UNFCCC. (n.d.). Retrieved December 10, 2020, from <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>
- World Bank. (2021). World bank and sustainable development. World Bank. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/sustainabledevelopment>
- WTO. (2021). Trade and environment. World Trade Organization. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/res_e.htm
- United Nations. (2025). The Sustainable Development Goals Report 2025. United Nations. <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2025/secretary-general-sdg-report-2025--EN.pdf>